

**ZONGULDAK İL MERKEZİNDE 0-6 YAŞ ÇOCUĞU OLAN
ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI**

TÜLAY AYYILDIZ

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi Olarak Hazırlanmıştır

ZONGULDAK

Haziran 2005

KABUL:

Tülay (KUZLU) AYYILDIZ tarafından hazırlanan “ZONGULDAK İL MERKEZİNDE 0-6 YAŞ ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından değerlendirilerek, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. 24/06/2005.

Başkan : Doç. Dr. Ayşe OCAKCI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Çağatay BARUT

Üye : Yrd.Doç. Dr. Sibel KIRAN

ONAY :

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

27.7.2005

Prof. Dr. Nur BANOĞLU

Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ZONGULDAK İL MERKEZİNDE 0-6 YAŞ ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI

Tülay AYYILDIZ

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe OCAKCI

Yard. Doç. Dr. Ferruh N. AYOĞLU

Haziran 2005, 84 sayfa

Çocukluk dönemi, bireyin fiziksel ve duygusal gelişiminde önemlidir. Bu dönemde zihinsel ve duygusal yönden yeterli olgunluğa ulaşamamış olma çocuğu her türlü dış etkiye açık hale getirir. Çocuk yetiştirme tutumları, toplumsallaşma sürecindeki çocukların, sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirebilmeleri, kendileriyle ve toplumla barışık yaşayabilmeleri, gelecekte kendileri ve toplum için yararlı bireyler olabilmeleri açısından önemlidir. Bu çalışma, Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi ve çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olan etkenlerin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır. Örneklem grubunu Zonguldak İl Merkezinde yaşayan 0-6 yaş grubu çocuğu olan 382 anne oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve beş alt boyuttan oluşan aile yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumu ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Student t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Post Hoc Tukey Testi ve Kruskall-Wallis Varyans Analizi

ÖZET (devam ediyor)

kullanılmıştır. Annelerin %64.1'inin 25-34 yaş grubu, %8.6'sı hiç okula gitmemiş, %83.9'unun herhangi bir işte çalışmamakta olduğu ve % 41.6'sının 2 çocuğu olduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda, annelerin ortalama koruyucu tutum puanlarının; annenin yaşı ($p=0.012$), eğitimi ($p=0.001$), çalışma durumu ($p=0.001$), en uzun yaşadığı yerleşim birimi ($p=0.025$), çocuk sayısı ($p=0.001$), çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma ($p=0.001$), çocuğunu isteyerek dünyaya getirme ($p=0.004$), çocuğun sürekli sağlık sorunu olması ($p=0.002$), eşinden yardım alma ($p=0.004$), babanın eğitimi ($p=0.001$) ve çalışma durumuna ($p=0.044$) göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Demokratik tutum puanlarının ise; annenin eğitimi ($p=0.004$), yetiştikleri anne tutumu ($p=0.020$), babanın eğitimi ($p=0.005$) ve çalışma durumuna ($p=0.001$) göre anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır. Ev kadınlığını reddedici tutum puanlarının da; annenin yaşı ($p=0.013$), eğitimi ($p=0.001$), çalışma durumu ($p=0.001$), yetiştikleri anne tutumu ($p=0.001$), daha önce çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi alma ($p=0.008$), kendilerini çocuk yetiştirme konusunda yeterli bulma ($p=0.007$), babanın eğitimi ($p=0.001$) ve çocuk sayısına ($p=0.009$) göre anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir. Eşle çatışma tutum puanlarının; annenin eğitimi ($p=0.001$), çalışma durumu ($p=0.001$), çocuğunu isteyerek dünyaya getirme ($p=0.012$), babanın eğitimi ($p=0.001$) ve eşinden yardım alma durumuna ($p=0.001$) göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir. Otoriter tutum puanlarının da; annenin yaşı ($p=0.007$), eğitimi ($p=0.001$), çalışma durumu ($p=0.001$), en uzun yaşadığı yerleşim birimi ($p=0.001$), işlerinden kalan zamanda çocuklarıyla istedikleri gibi ilgilenebilme ($p=0.021$), çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma ($p=0.001$), çocuğunu isteyerek dünyaya getirme ($p=0.019$), çocuğun sürekli sağlık sorunu olması ($p=0.011$), eşinden yardım alma durumu ($p=0.001$), çocuk sayısı ($p=0.001$), babanın eğitimi ($p=0.001$) ve çalışma durumu ($p=0.010$) göre anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: 0-6 yaş çocuk, annelik, çocuk yetiştirme tutumu, hemşirelik

Bilim Kodu: 104. 04. 01

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

CHILD RAISING ATTITUDE OF THE MOTHERS OF 0-6 YEARS OLD CHILDREN IN THE CENTRUM OF ZONGULDAK

Tülay AYYILDIZ

Zonguldak Karaelmas University

Institute of Health Sciences

Department of Nursing of Children Health and Illness

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Ayşe OCAKCI

Asst. Prof. Ferruh N. AYOĞLU

June 2005, 84 page

The childhood period is important for the physical and emotional development of an individual. In this period, the child is exposed to all kinds of the external effects due to the incomplete physical and emotional maturity. The child raising attitudes and conducts are important for the children in the course of socialization to develop a healthy personality, live in peace with themselves and the community, and become self-confident individuals that would make contribute to the community. This study was carried out to determine the child raising conducts and attitudes of the mothers of 0-6 years old children in the Centrum of Zonguldak, and evaluate the factors that affect such conducts and attitudes. The sampling group comprised of 382 mothers of 0-6 years old children living in the Centrum of Zonguldak. The data collection tools included a personal questionnaire and the family life and child raising conduct scale consisting of five subscales. Statistical analyses were performed using Student t Test, One-Way of Analysis Variance, Post Hoc Tukey Testi or Kruskall-Wallis Variance Analysis. It was determined that 64.1% of the mothers were between the ages of 25 and 34

ABSTRACT (continues)

years, 86% of them had no schooling, 83.8% of didn't have any job and 41.6% had two children. The study demonstrated significant differences in the average points of the mothers for protective conduct depending on the mother's age ($p=0.012$), education ($p=0.001$), employment ($p=0.001$), settlement unit where the mother lived for the longest time ($p=0.025$), number of children ($p=0.001$), knowledge on the child growing ($p=0.001$), having a baby readily ($p=0.004$), permanent health problems of the children ($p=0.002$), help and support of the spouse ($p=0.004$), the father's education ($p=0.001$) and employment ($p=0.044$). The difference was significant in the points for democratic conduct, depending on the mothers' education ($p=0.004$), conducts of their mothers ($p=0.020$), the father's education ($p=0.005$) and employment ($p=0.001$). The points for defiance of being a housewife were significantly different, depending on the mothers' age ($p=0.013$), education ($p=0.001$), employment ($p=0.001$), conduct of their mothers ($p=0.001$), available knowledge on the child growing ($p=0.008$), self-confidence on child growing ($p=0.007$), the father's education ($p=0.001$) and the number of children ($p=0.009$). However, the points for conduct on conflict with spouse were significantly different in terms of the mothers' education ($p=0.001$), employment ($p=0.001$), having a baby readily ($p=0.012$) and the father's education ($p=0.001$) and spouse help and assistance ($p=0.001$). There were significant differences in the points for authoritative conduct, depending on the mother's age ($p=0.007$), education ($p=0.001$), employment ($p=0.001$), settlement unit where the mother lived for the longest time ($p=0.001$), ability to take care of children at a desired level ($p=0.21$), knowledge on child raising ($p=0.001$), having a baby readily ($p=0.019$), permanent health problems of the children ($p=0.011$), spouse help and support ($p=0.001$), number of children ($p=0.001$), the father's education ($p=0.001$) and employment ($p=0.010$).

Key words: 0-6 years old children, motherhood, child raising attitude, nursing
Science Code: 104. 04. 01

TEŞEKKÜR

Yaşam ve hemşirelik adına kendisinden çok şey öğrendiğim ve her zaman yaşamda örnek alacağım tez danışmanım Doç. Dr. Ayşe OCAKCI'ya, çalışmanın her aşamasında bilgi birikimiyle destek veren Yrd. Doç. Dr. Ferruh N. AYOĞLU'na, dostluklarını esirgemeyen Sevda BAYHAN, Pınar ATLI, Fatma-Murat IŞIK, H. Gülay KUZLU ve Murat KUZLU'ya, eleştirel düşünmeme yardımcı olan Hülya KULAKÇI, Gülcem RAZI, Sevil KIZGUT ve Serap KISAKÜREK'e moral desteğiyle yanımda olduklarını bildiğim Zonguldak Sağlık Yüksekokulu tüm akademik ve idari çalışanlarına, anket sorularını yanıtlayarak araştırmaya can veren annelere, eğitim yaşantım boyunca beni destekleyen anneme ve babama, çalışmanın başlangıcından bitimine değin yaşamış olduğum değişik duygu durumlarıma ayak uydurarak sevgi ve desteklerini daha fazla hissettiren eşime ve oğluma teşekkür ederim.

Tülay (KUZLU) AYYILDIZ

2005 – Temmuz / Zonguldak

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xi
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
BÖLÜM 2 GENEL BİLGİLER	5
2.1.ÇOCUĞUN PSİKOSOSYAL GELİŞİMİNDE ANNE/BABA TUTUMLARININ ÖNEMİ	5
2.2. ANNE/BABA TUTUMLARI	6
2.2.1.İlgisiz ve Kayıtsız Tutum	7
2.2.2. Aşırı Koruyucu Tutum	8
2.2.3. Dengesiz ve Kararsız Tutum	10
2.2.4. İzin Verici Tutum (Çocuk Merkezci Aile)	11
2.2.5. Baskıcı ve Otoriter Tutum	12
2.2.6. Güven Verici, Destekleyici ve Demokratik Tutum	14
2.3. ANNE/BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINI ETKİLEYEN ETKENLER	15
2.4. ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİ	20
2.5. SAĞLIKLI ANNE/BABA TUTUMU GELİŞTİRMEDE HEMŞİRENİN ROLÜ	26
BÖLÜM 3 ÇALIŞMANIN AMAÇLARI	29

İÇİNDEKİLER (devam ediyor)

BÖLÜM 4 GEREÇ VE YÖNTEM	30
4.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ	30
4.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ	30
4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ	32
4.4. DEĞİŞKENLER	33
4.4.1. Bağımsız Değişkenler	33
4.4.2. Bağımlı Değişken	34
4.5. DEĞİŞKENLERİN TANIMI VE ÖLÇÜTLERİ	34
4.5.1. Bağımsız Değişkenlere Ait Tanım ve Ölçütler	34
4.5.2. Bağımlı Değişkene Ait Tanım ve Ölçütler	36
4.6. VERİLERİN TOPLANMASI	37
4.7. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	37
4.9. ZAMAN ÇİZELGESİ	38
 BÖLÜM 5 BULGULAR	 39
 BÖLÜM 6 TARTIŞMA	 53
 BÖLÜM 7 SONUÇLAR VE ÖNERİLER	 62
7.1. SONUÇLAR	62
7.2. ÖNERİLER	65
 KAYNAKLAR	 67
EKLER DİZİNİ	74
ÖZGEÇMİŞ	84

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge	Sayfa
5.1. Araştırmaya Katılan Annelerin ve Babaların Bazı Sosyodemografik Özellikleri	39
5.2. Annelerin Tutumlarını Etkileyebileceği Düşünülen Bazı Değişkenlerin Dağılımı	40
5.3. Çocukların Sağlık Sorunlarının Dağılımı	41
5.4. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Konusundaki Bilgi Kaynakları	42
5.5. PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Alınan Puanların Ortalamaları	43
5.6. Anne-Babaların Bazı Demografik Özelliklerinin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Göre Ortalama $\pm$ Standart Sapma Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları	47
5.7. Annelerin Bazı Özelliklerinin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Göre Ortalama $\pm$ Standart Sapma Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları	49
5.8. Bazı Değişkenlerin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Göre Ortalama $\pm$ Standart Sapma Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları	52

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

T.T.K.	Türkiye Taş Kömürü Kurumu
N	Evrendeki Birey Sayısı
n	Örnekleme Alınacak Birey Sayısı
p	İncelenen Olayın Görülüş Sıklığı (Olasılığı)
q	İncelenen Olayın Görülmeysi Sıklığı (1-P)
t	Belirli Serbestlik Derecesinde ve Saptanan Yanılma Düzeyinde t Tablosundan Bulunan Teorik Değer
d	Olayın Görülüş Sıklığına Göre Yapılmak İstenen $\pm$ Sapma
PARI	Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği
EKR	Ev Kadınlığını Reddetme
PARQ	Annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ölçen, aile/çocuk ilişkileri anne formu

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Çocukluk dönemi, bireyin fiziksel ve duygusal gelişiminde önemlidir. Bu dönemde zihinsel ve duygusal yönden yeterli olgunluğa ulaşamamış olma çocuğu her türlü dış etkiye açık duruma getirir. Bu dönemlerde geçirilen yaşantılar önemlidir ve bu yaşantıların izleri hiçbir zaman tümüyle yok olmaz. Yetişkinlik yıllarındaki davranışları da etkilemeye devam eder. Yaşamın ilk 6 yılına karşılık gelen gelişim dönemlerinde kişilik ve ahlak gelişimi büyük ölçüde tamamlanır (1,2,3,4,5). Mutlu bir çocukluk mutlu bir yetişkin olmaya olanak sağlar. Mutluluk, insanın kendi ile barışık olması, çevresi ile iyi ilişkiler kurabilmesi, çatışmaları önleyebilmesi ve kendini gerçekleştirebilmesi olarak tanımlanabilir. Böyle bir insanın oluşumu, doğum öncesinde ve sonrasında iyi bir beslenme ve bakımla, sevecenlik ve sevgi ortamında, güven içinde yaşanan bir çocukluk ile olasıdır (3).

Çocuk bu dönemde yaşamının büyük bir bölümünü aile ortamında geçirir. Uyumlu ve özgür bir aile ortamı içinde, tutarlı ve sağlıklı ilişkilerle yetişen çocuk, özerk bir birey olarak yetişkin yaşamına ulaşabilir (6,7). Kendi kendine yetmeyi, kendinden hoşnut olmayı, kendine saygı duymayı öğrenir. Aileleri ile olumsuz ilişki kuran çocuklar ise suskun, içe kapanık, güvensiz ya da saldırgan olabilir. Anne/baba/çocuk arasındaki ilişki çocuğun gelecekteki sosyal ilişkilerinin de temeli olacaktır. Bu nedenle anne/babanın çocuğuna karşı tutumları kişiliğin gelişmesinde önemlidir (8,9,10,11,12,13).

Çocuk yetiştirme tutumları konusunda Baumrind'in sınıflaması yapılan çalışmalara kuramsal bir temel oluşturarak öncülük etmiştir. Baumrind, anne/baba tutumlarını incelemek için dört boyut önermiştir. Bunlar; kararlı disiplin, olgunluk isteği, kısıtlayıcılık ve bağımsızlığın cesaretlendirilmesidir. Baumrind bu dört

boyutun bileşenlerine bağlı olarak üç temel anne/babalık tutumu ortaya atmıştır. Bunlar otoriter, demokratik ve izin verici anne/babalık tutumlarıdır (14).

Maccoby ve Martin, Baumrind'den farklı olarak, çocuk yetiştirme tutumlarını iki boyutta özetlemişlerdir. Bu boyutlardan ilki denetimi, ikincisi çocuğu kabul, çocuğun istek ve gereksinimlerine karşı duyarlılık, ilgi ve sevgidir. Bu iki boyutun bileşimi sonucu otoriter, izin verici, demokratik ve ilgisiz çocuk yetiştirme tutumları ortaya çıkmıştır (15,14).

Otoriter tutum, denetimin yüksek, tepkiselliğin düşük olduğu yetiştirme tutumudur. Anne/babanın çocuktan beklentileri, onların çocuğa sunduklarından daha fazladır. Çocuğa açıklanmadan kurallar konur ve tartışma kabul edilmez. Otoriter tutum çocuklarda bilişsel gelişim, benlik saygısı, girişkenlik düzeyi, bağımsızlık ve iç kontrol düzeyinin düşük olması ile sonuçlanmaktadır (1).

İzin verici tutum, denetimin düşük tepkiselliğin yüksek düzeyde olduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Çocuk mümkün olduğunca az engellenir. Çocuğun seçimlerine karışılmaz, az sayıda konan kurallara uyulmadığında, yaptırım uygulanmaz. Bu tutum çocuklarda bağımsızlığın ve sorumluluğun düşük, saldırganlığın yüksek düzeyde görülmesiyle ilişkili bulunmuştur (14).

İlgisiz tutum, denetim ve tepkiselliğin düşük düzeyde bulunduğu çocuk yetiştirme tutumudur. İlgisiz anne/baba çocuğa ayıracağı zamanı, onun için göstereceği çabayı, çocuğu ile kuracağı ilişkiyi en aza indirmeye çalışır (14). Suç işleyen çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar, böyle ailelerde anne/babaların çocuklarıyla uzak ilişkiler kurma, istenmeyen durumlarda çocuklarına ve başkalarına karşı düşmanca ve reddedici bir tavır sergileme eğiliminde olduklarını ortaya çıkarmıştır. Reddedici anne/baba tutumu karşısında çocukta içe çekilme, utangaçlık, yalan söyleme, psikosomatik baş ağrıları, tırnak yeme, yetersiz arkadaş ilişkileri ve dil bozuklukları görülebilir (6,13,16).

Koruyucu tutum, çocuğun gereğinden fazla kontrol edilmesi ve özen gösterilmesi şeklinde ortaya konan tutumdur. Kısıtlayıcı ya da fazla koruyucu bir tutum sergileyen ailelerin çocukları; deneyerek öğrenme ve keşfetme olanağı bulamadıkları için çabuk boyun eğen, çekingen, utangaç, kendi başına iş başlatma ya da yapmaktan korkan, yakınmalı, yeniliklere merak-ilgi duymayan ve okul başarısızlığı yaşayan bireyler haline gelmektedir (8).

Kararsız dengesiz tutum, anne/baba arasındaki görüş ayrılığı ya da, anne/babanın gösterdikleri değişken davranış biçimidir. Bu durumda çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini anlayamaz. Bu da önceleri çocukta bazı iç çatışmaların, huzursuzlukların, ardından da dengesiz ve tutarsız bir yapının oluşumuna neden olabilir (16).

Güven verici, destekleyici ve demokratik tutum, kontrolün ve tepkiselliğin birlikte ve dengeli bir şekilde görüldüğü çocuk yetiştirme tutumudur. Demokratik aileler çocuğa, kabul edebileceği, mantıklı ve yeterli düzeyde denetim uygularlar. Kesin sınırlamalar yerine çocuğa seçenekler sunar ve bu mantık çerçevesinde isteklerde bulunurlar. Çocuğa karşılıksız sevgi verir ve sevgilerini açıkça belirtirler. Demokratik tutum, çocuklarda yüksek benlik saygısı, sorumluluk bilinci ve iç kontrolün gelişmesini sağlar (14).

Anne/babanın, çocuklarına yönelttikleri tutumların sağlıklı olması, büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Bu ortamı olumsuz açıdan etkileyen etkenler arasında; anne/babanın kendi çocukluk yıllarında baskılı ya da aşırı gevşek bir eğitim içinde büyümeleri, bugünkü yaşamlarında eşleriyle iletişim kuran mutlu bir yaşantısı olan bireyler olamamaları, genç yaşta çocuk sahibi olmaları ve ailenin sosyo-ekonomik koşullarının iyi olmaması sayılabilir.

Anne/babalar; çocuğun yeni bilgiler öğrenmesini sağlayan, bilişsel, toplumsal ve duygusal özelliklerinin gelişmesi açısından çocukların ilk eğitimcileridir (17). Özellikle annelerin ele alınmasının nedeni ise, bir çok toplumda olduğu gibi Türk

toplumunda da çocuk yetiştirme görevini annelerin üstlenmesi ve özellikle 0-6 yaş grubundaki çocukların yaşantısında annenin en etkin kişi olma özelliğini taşımasıdır (3,14).

Anne/çocuk arasındaki ilişki, çocuğun hem çevresini hem de kendi benliğini algılamasında ve değerlendirmesinde en önemli etkidir. Gereksinimlerinin uygun biçimde karşılanması sonucu çocuk, kendi benliğini değerli bir varlık olarak algılar. Çevresini güven veren, güvenilir bir çevre olarak değerlendirir. Böylelikle güven duygusunun temeli atılmış olur (13,18). Ancak anne çocuğun gereksinimlerini karşılamıyor ya da sevgisini belirtmek için hiçbir olumlu tepki göstermiyorsa, çocuk diğer insanları ve dış dünyayı olumsuz bir biçimde algılayabilir. Anne ile ilk ilişkileri olumlu olmayan bir çocuk, gelecek yaşamında insanlardan kaçan, onlara güvenemeyen, hatta düşmanlık duyan biri olmaya aday sayılabilir. Çocuğun güvensizliğinin temelinde, annenin ezilmişliği ya da baskılı bir çocukluk dönemi yaşamış olması yatabilir. Böyle bir çocukluk döneminin ardından, güvensiz anne, güvensizliğini; endişeli anne kaygısını; korkuları olan anne ise, korkularını çocuğa yansıtır. Çocuk, özdeşim modeli olan annenin kişilik özelliklerini kendi bireyselliğinde yaşar (16,19). Bu bireylerin kazandıkları ilk alışkanlıklar da çok kere onların topluma uyumunu sağlayacak olumlu davranışlar olmaktan uzaktır (20).

Sağlığı koruma, geliştirme ve gerektiğinde uygun bakım sağlamak üzere yetiştirilmiş olan hemşirelerin, anne ve babaların çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığı sorunları çözme becerisi kazandırmada danışmanlık ve eğitici rolleri önemlidir. Koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan hemşirelerin görevlerinden biri; bireylerin kendi kişiliklerini benimseme ve geliştirmelerinde, aile bireylerinin kendi aralarındaki ilişkilerini düzenlemede, eğitim ve sağlık danışmanlığı yapmaktır. Örneğin; aileye çocukluk dönemlerini anlatır; çocuğun gelişmesi ve eğitimi için yardımcı olur (21,22).

BÖLÜM 2

GENEL BİLGİLER

2.1. ÇOCUĞUN PSİKOSOSYAL GELİŞİMİNDE ANNE/BABA TUTUMLARININ ÖNEMİ

Çocuğun kendini ve dünyayı nasıl algılayacağını ve olaylar karşısında takınacağı tavrı belirleyen en önemli etmen anne/babanın ona karşı davranışlarıdır (18,23). Gerek anne/babadan gerekse dış çevreden gelen öğretiler çocuğun dış dünyasını ve toplumsal gelişimini destekleyerek ya da engelleyerek biçimlendirir. Buna karşılık çocuk duygusal dünyasında bu desteklere yanıt verir ya da bu engellere tepki gösterir. Çocuğun çevresiyle sağlıklı iletişim geliştirebilmesi, duygusal durumuyla yakından ilişkilidir. Yeterince mutlu olamayan çocuk, çevresi ile sağlıklı iletişim kuramaz. Kendine güvenmeyen çocuk, bulunduğu çevreden dışarıya adım atamaz. Bağımlı kılınan, yüreklendirilmemiş ve cezalandırılmış çocuk, herhangi bir ortamda çekingen ve ürkek davranır. Kendini umarsız, değersiz kapana kısılmış ve öfkeli hisseder. Arkadaşlarıyla paylaşım yapamaz (24,25).

Sağlıklı anne/baba/çocuk ilişkileri, sağlıklı bireylerin dolayısı ile sağlıklı toplumun oluşmasında önemli bir etmendir (26). Çocuk sıcak, sevecen ve tutarlı bir aile ortamında huzur ve sevgiyi bulur. Kendi kendine yetmeyi, kendinden hoşnut olmayı, kendine saygı duymayı öğrenir. Çünkü “kabul görmekte” ve “kişiliğine saygı duyulmakta”dır. Özgüvenli olmak, çocuğun çevresine karşı da güven duymasını sağlar (20). Aile içindeki etkileşim çocuğu ya “ben değerliyim” ya da “ben değersizim” duygusuna götürür. Yaşı ve cinsiyeti ne olursa olsun çocuğa “önemli olduğunu hissettirmek”, onun gerek kişilik gelişimi, gerekse diğer insanlarla ilişkileri açısından önemlidir. Bu ortamın oluşturulması için de ona "uygulama" olanağı vermek gerekir. Dilediği gibi giyinen, dilediği resimleri

yapan, yemeğini baskısız bir şekilde yiyen, hareketlerine katı sınırlar getirilmeyen, kişiliğine saygı gösterildiğini gören ve kendini özgürce anlatabilen çocuk "ben değerliyim" diye düşünür. Çocuğun önemli ve değerli olduğunu düşünmesi onu yeni atılımlara ve başarılarla götürür. Anne ve baba, çocuğun dış dünyayı tanımak için yaptığı girişimleri ve bağımsızlığını desteklemesi durumunda, çocuk kendi kendine yetmenin keyfini yaşar (11,13,20).

Sonuç olarak, çocukların ve gençlerin toplumsal ve kişilik özelliklerini anne/baba tutum ve davranışları belirlemektedir.

2.2. ANNE/BABA TUTUMLARI

Anne/babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin çeşitli sınıflamalar yapılmıştır. Baumrind'in sınıflaması, bu alanda yapılan çalışmalara kuramsal bir temel oluşturarak öncülük etmiştir. Baumrind çalışmalarını çoğunlukla erken ve orta çocukluk dönemindeki çocuklar üzerinde yürütmüştür (15).

Baumrind okul öncesi dönemdeki çocuklarla ev ortamında yaptığı gözlemlerinde ve laboratuvar çalışmalarında, anne/baba ile çocuk arasındaki etkileşimi incelemiş ve çocuk yetiştirme konusunda anne/baba tutumu ile ilişkili 4 boyut belirlemiştir. Bunlar anne/baba denetimi, anne/baba/çocuk iletişiminde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım/destek boyutlarıdır. Anne/baba denetimi boyutu, anne/babalar tarafından konulan kurallara çocukların ne oranda uymak zorunda olduklarını gösterir. Anne/baba/çocuk iletişiminde açıklık boyutu, anne ve babaların verilecek kararlarda çocuklarının fikirlerine ve düşüncelerine ne derece saygı gösterdiklerini, bu konuda çocuklarını ne derece desteklediklerini ve çocuklarının davranışlarına sınır getiriliyorsa bunun nedenlerini ne oranda açıkladıklarını gösterir. Olgunluk beklentisi boyutu, anne/babaların çocuklarını zihinsel, toplumsal ve duygusal alanda başarılı olmaları için ne derece yüreklendirdiklerini gösterir. Bakım/destek boyutu, anne/babaların çocuklarına bakarken ve onlarla ilişki kurarken ne derece yakın, sevecen ve sıcak davrandıklarını gösterir. Baumrind anılan dört boyutun bileşenlerine bağlı olarak üç temel anne/babalık

tutumu ortaya atmıştır. Bunlar otoriter, demokratik ve izin verici anne/babalık tutumlarıdır (14,15,27,28).

Maccoby ve Martin, Baumrind'den farklı olarak anne/baba tutumunu duyarlılık ve talepkarlık/kontrol olmak üzere iki boyut açısından ele almışlar ve bu iki boyutun birleştiği noktada dört çeşit anne/baba tutumu tanımlamışlardır. Maccoby ve Martin, Baumrind'in çalışmalarında sınıfladığı "izin verici" anne/baba tutumunu ikiye ayırmışlardır. Bunlar izin verici/hoşgörölü ve izin verici/ihmalkar anne/baba tutumlarıdır. İzin verici/hoşgörölü anne/babalar yüksek düzeyde kabul/ilgi ve düşük düzeyde kontrol/istek sergilerler. İzin verici/ihmalkar anne/babalar ise her iki düzeyde de düşük tutuma sahiptirler. Buna göre her iki izin verici anne/baba tutumunda kontrol boyutu düşükken, izin verici anne/babalar arasındaki farklılık anne/babanın göstermiş olduğu ilgi ve kabulden kaynaklanmaktadır. Otoriter anne/babalar ise yüksek düzeyde kontrol isteğine sahipken, düşük düzeyde kabul/ilgi gösterirler. Otoriter ve demokratik anne/babaların çocuklarının gelişimindeki farklılıklar anne/babanın ilgisi ve kabul düzeyindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Çünkü Maccoby ve Martin'in sınıflamasındaki her iki anne/baba tutumunda kontrol/talep boyutu yüksektir (15,29).

Günümüzde ise farklı anne/baba tutumlarını 6 başlık altında toplamak olasıdır.

2.2.1. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

Kontrolün ve tepkiselliğin çok düşük düzeyde bulunduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Çocuğun ilgi ve gereksinimlerine gösterilen tepki çok düşüktür. Duygusal kötüye kullanıma yol açan böyle bir ortamda anne/baba/çocuk üçgeni arasında iletişim kopukluğu gözlenir. İlgisiz anne/babalar çocuklarına yeteri kadar zaman ayırmazlar, onlar için gerekli çabayı göstermezler ve mümkün olduğunca az ilişki kurarlar. Çocuğu kendilerinden uzak tutarlar, yapacakları işler için onu bir engel olarak görürler. Bu gruba giren anne/babalar için çocuğun varlığı ve yokluğu önemli değildir (30,31).

Çocuk anne/babayı rahatsız etmediği sürece, çocukla ilgili sorun yoktur. Ancak çocuk anne/babayı rahatsız ederse anne/baba çocuğa karşı düşmanca bir tutum takınır. Bu konuda yapılan araştırma bulgularına göre, ilgisiz ve kayıtsız anne/baba tutumu çocuğun saldırganlık eğilimini güçlendirmektedir (13,16). İlgisiz kayıtsız anne/babaların çocukları kendilerine yöneltilen düşmanlıktan daha çok ilgisizliğe karşı savaşılmaktadırlar. Anne/babanın ilgisini çekmek için çoğu zaman kötü davranışlar sergilerler. Çünkü sorun çıkarmayan çocukla ilgilenilmez. Çocuk büyüdükçe aile ile çatışmaları artar, aileden öç alma yollarını arar. Yaşı ilerledikçe aileden uzaklaşır.

2.2.2. Aşırı Koruyucu Tutum

Çocuğun gereğinden fazla kontrol edilmesi ve özen gösterilmesi şeklinde ortaya konan bu tutumda anne/baba, çocuklarını düşman bir çevreye karşı korur gibidirler. Çocuğa karşı ölçsüzce özveride bulunurlar. Bu özveri karşısında da çocuktan ezici isteklerde bulunma hakkı elde ettiklerini düşünerek, çocuktan bu özveriyi anlamasını beklerler (14). Daha çok anne/çocuk ilişkisinde ortaya çıkan bu aşırı koruyuculuğun ardında, annenin duygusal yalnızlığı yatmaktadır. Aşırı koruyucu anne, çocuğuyla öylesine bütünleşir, ona öylesine kalkan olur ki, 2 yaşlarında çatal kaşık kullanabilen çocuğa 8-9 yaşlarına gelse de eliyle yemek yedirir, kendi yatağında uyutur. Bu tür davranışlarıyla çocuğuna olan sevgisini dile getirdiğini, ona yardım ettiğini düşünür. Ancak gerçekte kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu karşılamaktadır. Annenin ilk çocuğunu yitirmesi, sevgi ve sevecenlikten yoksun büyümesi, evlilik yaşamında kocasının çok az yer alması, duygusal yönden dengesiz olması koruyucu tutum içine girmesine neden olabilir (3,16).

Aşırı koruyucu anneler, her an çocuklarının başına olumsuz bir durum gelebilir kaygısıyla hareket ederler. Bu kaygı hem kendilerinin hem de çocuklarının kişilik gelişimini kısıtlar. Terler, üşütür, hasta olur kaygısıyla çocuklarının özgürce oyun oynamalarını engeller; düşer, canı yanar kaygısıyla çocuklarını sokakta oynatmaz; hatta bazı aşırı koruyucu anneler çocuklarının kötü niyetli insanlar tarafından

kaçırılacaklarını düşündüklerinden kapının önünde ya da bahçede oynamalarına bile izin vermez; ergenlik döneminde çocuklarına aşırı koruyuculuk adına baskı yapar. Bunun sonucu olarak çocuk, diğer kişilere aşırı bağımlı, güvensiz, duygusal kırıklıkları olan, içine kapanık, kendi kendini yönetemeyen bir birey olabilir (16). Bu bağımlılık çocuğun yaşamı boyunca sürebilir ve aynı koruyucu tutumu gelecekte eşinden bekleyebilir. Bu da evliliklerinde, toplumsal ilişkilerinde ve anne/baba rollerinde başarısız olmalarına neden olur (24).

Genelde aşırı koruyuculuk; günlük bakım, besleme ve görev alanları kadar, duygusal alanlarda da kendini gösterir. Özellikle çocuğun, üzüntü, kaygı, korku gibi acı veren hiçbir duyguyu yaşamamasını öngören aşırı koruyuculuk, çocukları, gerçek yaşamdan yalıtın yapay bir dünyaya sokmaktadır. "Yaşam zaten zor, bunu daha ileride zaten yaşayacak," söylemiyle, çocuğa çabalamasına meydan vermeden her şeyini kolaylaştırmak, çocuğu yaşama hazırlıksız bırakmaktır. Oysa, temelde acı veren ya da rahatsız eden duyguların belirli işlevleri vardır. Duygular enerji kaynağıdır. Sevinç, sevgi, coşku gibi zevk veren duygular kadar, üzüntü, kaygı, korku, kızgınlık gibi rahatsızlık veren duygular da enerji yüklüdür. Bu tür duyguların yaşanmasına koruyuculuk adına engel olmak, çocuğun kendini koruma, güdüleme, gelişme enerjisini azaltır. Ayrıca çocuğa yanlış alt iletiler de verir: "Üzülmek, korkmak, kızmak doğru değildir. Sen bu duygularını sakın yaşama! Sadece olumlu duygular yaşamakla yükümlüsün!" gibi. Bu duyguları yaşamamak demek, yaşam yolunda bu gibi duygularla kaçınılmaz olarak karşılaşıldığında, baş etmeyi bilememek, duygularından kaçmak, bastırmak ya da bedensel rahatsızlıklara dönüştürmeyi öğrenmek demektir (32).

Sonuç olarak aşırı koruyucu tutum çocuğun kişiliğini geliştirmez; ürkek, inatçı, istediğini tutturan, mantıksız kavgalar çıkaran, çabuk mutsuz olan bir çocuk, ileride benzer özelliklere sahip bir yetişkini oluşturur. Anne/babayı, anne/baba rolünün dışına çıkarmaz, birer yetişkin olarak yaşabilecekleri günlük yaşamlarına, karı/koca ve kadın/erkek ilişkilerine engel olur (13,32,33).

2.2.3. Dengesiz ve Kararsız Tutum

Dengesizlik ve tutarsızlık, anne/baba arasındaki görüş ayrılığında olabildiği gibi, anne ya da babanın gösterdikleri değişken davranış biçiminde de görülebilir. Örneğin; anne ile babanın, çocuğun yanında, "çocuk konusunda" birbirlerini eleştirmeleri, birinin olumlu yaklaşımına diğerinin olumsuz tutumu ya da taraflardan birinin çocuk kayırması. Bir diğer dengesizlik ve kararsızlık örneği, anne ya da babanın kendisinde yaşanabilir. Böyle durumda çocuğa sözünü dinletmek için çaba harcayan annenin, bir isteğini yaptırmak üzere, önce yumuşak tonda konuştuğu, ardından sesini yükselttiği, çocuğun isteğini hala yerine getirmemesi halinde dövdüğü, ardından da diz çöküp özür dilediği görülür. Bu durumda çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini anlayamaz. Tutumunu anne/babanın durumuna göre ayarlamaya çalışır (1,16).

Annenin dinlenmiş ve sakin olması halinde, 3 yaşındaki kızının piyano çalması ona ilginç gelip "uygun bir davranış" olarak kabul görürken, annenin yorgun ve uykusuz olması halinde aynı davranış, "uygun olmayan davranış" grubuna girerek kabul görmeyebilir. Hem anne/baba arasındaki "kararsızlık ve dengesizlik" örneğinde, hem de bir anne/babanın değişken tutumunda çocuk, hangi koşulda nasıl davranacağını bilemez. Hangi davranışının "uygun olan davranış", hangisinin "uygun olmayan davranış" sınıfına girdiğini bilemez. Çünkü, bir davranışın "a" ya da "b" sınıfına girmesi, davranışın özelliğinden çok, anne ya da babanın ruh haline bağlıdır. Çocuk hangi davranışın nerede, ne zaman istenmediğini önceden belirleyemez. Çocuk davranışının doğru ya da yanlış oluşunu değil, "Ne zaman yaparsam cezadan kurtulurum?" sorusunu düşünür. Bu da önceleri çocukta bazı iç çatışmaların, huzursuzlukların, ardından da dengesiz ve tutarsız bir yapının oluşumuna neden olabilir (16). Bu nedenle anne/babalar hem tek başlarına (kendi içlerinde) hem de kendi aralarında tutarlı olmalıdırlar. Çocuğun gelişimini engellemek koşuluyla, onun davranışlarına konan sınırlamalar ve uyulması gereken kurallar açıkça belirtilmeli ve bundan ödün verilmemelidir. Böylece çocuk nerede duracağını, neleri yapıp yapmayacağını çok iyi bilir; kafasında uyumlu bir değerler sistemi oluşturabilir. Anne/babanın tutarsız

olması, çocukta değerler sisteminin oluşmasını önleyeceği gibi, onun kendi kendisiyle ve anne/babasıyla çatışmasına da neden olur (30).

Tutarlı bir düzen çocuğa güven ve denetim duygusu verecektir. Anne/babanın tutumundan dolayı çocuklar, onların sınırlarını deneyip, aşmaya zorlanmamalıdır. Bilinen ödüller ve sonuçlar çerçevesinde rahatlatılmalı ve yönetilmelidir. Bu, onlara verilen sözleri tutmanın önemini de öğretecektir (34).

2.2.4. İzin Verici Tutum (Çocuk Merkezci Aile)

İzin verici tutuma genellikle orta yaş üzerinde çocuk sahibi olan ailelerde ya da çocuğun kalabalık yetişkin grubu içinde yetişen tek çocuk olması durumunda rastlanır. Denetimin düşük, tepkiselliğin yüksek olduğu bir tutumdur. Cinsel ve saldırgan dürtüler dahil çocukların her tür davranışları hoşgörü ile karşılanır ve onaylanır. Çocuğun seçimlerine karışılmaz. Böyle bir ortamda çocuk ailede söz sahibi tek kişidir. Onun isteklerine diğer aile bireyleri kayıtsız koşulsuz uyar. Aile çocuk tarafından yönlendirilir (14).

İzin verici anne/babalar çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmezler ve bazen de ihmale varan hoşgörü ile davranırlar. Aynı zamanda çocuklarına karşı sıcak ve sevecendirler ve çocuklarının bütün kararlarını kendilerinin vermesini beklerler. Bu tür anne/babaların çocukları istedikleri zaman yemek yer, yatar, televizyon seyrederek ve sokağa oynamaya çıkabilirler. Çocuktan yaşına uygun ve olgun davranış isteginde bulunulmaz. Toplumsal kurallara ve değerlere önem verilmez ve bunlar çocuğa öğretilmez. Kurallara uyulmadığında yaptırım uygulanmaz (30). Böyle ortamlarda yetişen çocuklar, itaatsiz, bencil ve sorumsuz olabilirler. Çocukta sosyal olmayan davranışlar gelişebilir (16,32).

Aşırı hoşgörülü anne/babalar çocuklarına sınır koyamadıkları için, bu çocuklar disiplinsiz, sınırlarını çizemeyen, nerede ne yapacaklarını bilemeyen, söz dinlemeyen çocuklar olarak yaşama başlarlar (24,30). İlk kez okul döneminde

karşılaştıkları kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrar, uyum sağlayamazlar (16). Okul döneminin ardından ergenlik dönemleri de fırtınalı geçer. Ergenlik döneminde sınırlar koymaya çalışan anne/baba ne yazık ki başarılı olamaz. Disiplin erken çocukluk döneminde öğretilmesi ve öğrenilmesi gereken bir davranış biçimidir. Çocuk erken çocukluk döneminde bu davranışı edinemediği zaman hem kendisi hem de anne/babası sorun yaşar (24).

Bu çocuklar, yetişkin olduklarında da toplumun vermediği hakları kendilerine tanımayla kalkışırlar. Her istediklerini elde etmeye alıştırmış çocuklar, doyumsuz yetişkinler olmaya koşullanırlar. Her istediğini elde edebilme gücü, anlık bir zevk, yapay bir güçtür. Çocuğu ve gelecekteki yetişkini boşluk duygusuyla karşı karşıya bırakır. Bu; sürekli doldurulması, doyurulması gereken bir boşluktur. İçlerindeki merak ve coşku, istediğine ulaşabilmek için bekleme, düşleme, isteme doyumunu gelişmemiştir. Sürekli yeni ve yapay coşkular yaratma gereksiniminde olur, bulamadıklarında da kendilerini kolayca mutsuz ve depresif hissederler (16, 24,32).

2.2.5. Baskıcı ve Otoriter Tutum

“Aşırı baskılı” otoriter tutum, çocuğun kendine olan güvenini ortadan kaldıran, onun kişiliğini hiçe sayan bir tutumdur. Çocuğu, kendi ideallerinde yaşattığı kalıplara uygun küçük bir yetişkin yapma çabası vardır. Geleneksel aile yapımızda bu tür tutuma sık rastlanmaktadır. Bu tutumda, anne/babalar katı disiplin uygular ve çocuklarıyla etkileşimlerinde serttirler. Çocuk, sürekli denetim altındadır ve her kurala uymak zorunda bırakılır. Çocuğun kişilik özellikleri, ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmaz. Anne/babalar çocuklarıyla görüş alışverişinde bulunmazlar ve çocuklarından söyledikleri her şeyi sorgulamadan kabul etmesini beklerler (1,3,16). Böyle bir ortamda çocuk anne/babasının eleştirisinden çekinir ve attığı her adımda yanlış yapma korkusu içindedir. Duygularına ve isteklerine önem verilmediğini görerek bunları içinde tutmaya çalışır (1,20).

Çocuğa tanınan haklar en aza indirilmiştir. En doğal hakları bile ona usluluğunun karşılığı olarak sunulur (1,3,16). Otoritenin korunmasına aşırı önem verilir, otoriteye karşı geldiğinde çocuk cezalandırılır (14). Cezalandırma bir başkasına dıştan güç ve baskı uygulayarak denetlemektir. Yararı olmayan bir disiplin yöntemidir. Çocuğa sadece daha büyük bir güçle karşı koymayı ve söylenenin aksini yapmayı öğretir (25). Sık ve şiddetli ceza, çocuğun içine kapanmasına ve saldırganlığa neden olur (18,23,35).

Evlerde uygulanan aşırı disiplin de gerilime neden olur. Gerilim, cezalandırmanın neden olduğu aşağılık duygusu ve acıdan, cezalandırma korkusundan, sürekli cezadan kaçmanın yarattığı gerginlikten, güçlü bir kişiye boyun eğmek zorunda kalmanın ortaya çıkardığı çaresizlik ve kızgınlıktan, anne/babaya karşı duyulan sevgi ve nefret karmaşasından kaynaklanır. Yoğun gerilim ise bir süre sonra psikosomatik hastalıkların gelişmesine neden olabilir (35).

Anne/babadan birisi ya da her ikisinin baskısı altında olan çocuk, sessiz, uslu, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık; küskün, silik, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı duyarlı bir yapıya sahiptir. İlerde bu çocuklarda duygusal sorunlar ve depresyon görülebilir. Bu çocuklar anne ve babalarının sevgi ve sevecenliğini yeterince hissedemediğinden suça eğilimli olurlar. Bilinç altında öfke ve kin duyguları olduğundan bu duygular saldırganlık ya da gizlice suç işleme eğilimi olarak ortaya çıkar (24). Bu özelliklerin çoğu izin verici anne/babaların çocuklarında da görülmektedir. İzin verici anne/baba tutumu sergileyen anne/babaların çocuklarının da olgun davranmadıkları, saldırganlık dürtülerini kontrol edemedikleri ve bağımlı oldukları görülmüştür. Otoriter ve izin verici anne/baba tutumları birbirlerinden farklı görülmesine karşın, her iki aileden gelen çocukların benlik kontrolü diğer gruplardan gelenlere oranla daha düşüktür. Ancak, izin verici anne/babaya sahip çocukların duygu durumu otoriter anne/babaya sahip çocuklardan daha olumludur ve bu çocuklar daha yaşam doludurlar (3,13,15,16).

Çocuğun benlik kavramı, kendisi için önem taşıyan büyüklerin ona gösterdiği tutumların bir yansıması olduğundan, anne/babanın itici tutumları çocuğun kendisini yetersiz bulmasına neden olur. Böyle bir ortamda yetişen çocuk, kendisine ilişkin olumlu görüşler geliştiremez buna bağlı olarak da çocukta aşağılık duygusu gelişebilir (26).

Aşırı bir dış kontrole bütün davranışları başkaları tarafından kontrol edilip düzenlenen çocuklar, hiçbir iç kontrol (özdenetim) geliştirme olanağı bulamadıklarından, ev dışı yaşamlarında, yani anne/baba kontrolü yokluğunda kendilerini kontrol etmekte başarısızdırlar. Bu çocukların, gelecekteki yaşamlarında ya sorumsuz, kontrolsüz, aşırı davranışlarda bulunan kişiler ya da başka birinin kontrolü altına kolaylıkla girebilen, pasif, tepki göstermesini bilmeyen, her şeyi kabullenici kişilikler geliştirmeleri olasıdır (11,16,30,32).

2.2.6. Güven Verici, Destekleyici ve Demokratik Tutum

Anne/babanın çocuklarına karşı hoşgörölü olmaları, onları desteklemeleri, çocukların bazı sınırlamalar dışında, isteklerini diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleri anlamına gelir. Demokratik anne/babalar tutarlı ve kararlılırlar. Kendi içinde özgüvenli ve sakinler. Böyle bir tutumda evde kabul edilen ve edilmeyen davranışların sınırları belirlidir. Bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. Söz hakkı vardır. Duygu ve görüşlerine saygı duyulur. Sevgi ve destek görür. Yetişkinler tarafından dinlenir. Kurallar çocukla birlikte nedeni açıklanarak konur. Kurallar çocuklarla birlikte geliştirildiğinde çocuklar iç disiplinli olurlar ve sorumluluk duyguları artar (13,15,16,18,35).

Demokratik ailelerde, çocukların kendi kendilerini denetlemelerine (özdenetim) önem verilir. Bu amaçla, kuralların ve beklentilerin çocuğun yaşına, kişilik yapısına uygun olmasına özen gösterilir. Öğüt verme yerine, yapılması istenen davranışlar açıkça belirtilir ve iyi bir model olunarak öğretilmeye çalışılır. Kuralların uygulanmasında çocuğa etkin bir rol ve sorumluluk verilir. Kurallara uydukça, sorumluluklar yerine getirildikçe çocuk takdir edilerek davranışlar

pekiştirilir. Böylece, çocukta özdenetim mekanizmasının geliştirilmesi sağlanmış olur (32).

Sıcak, duyarlı, bilgili, yetkili ve doğru rehberlik edilen çocukların saygılı, istekli, kurallara uymakta zorlanmayan, sosyal yetenekleri ve kişilik ilişkileri gelişmiştir (36). Bu çocuklar sabırlı, meraklı, planlı, hayal güçleri ve yaratma yetenekleri yüksek ayrıca okulda lider konumdadırlar ve uyumludurlar (35). Benlik saygısının düşük ya da yüksek oluşunda anne/baba davranışlarının çocuğa karşı sağlıklı, sıcak, sevgi dolu değer verici olmasının büyük önemi vardır (10).

2.3. ANNE/BABALARIN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINI ETKİLEYEN ETKENLER

Çocuklar farkında olmaksızın anne/babalarıyla özdeşleşme ve böylece, kendileri anne/baba olduklarında kendi çocuklukları boyunca deneyimledikleri aynı davranış örüntülerini benimseme eğilimindedirler. Etkileşim örüntüleri bir kuşaktan diğerine az ya da çok aynen aktarılır (18).

Doğumu takip eden ilk yıllar kişiliğin biçimlenmesinde olduğu kadar, belirli yönde tutum geliştirmede ve davranış kalıpları kazanmada en önemli dönemi oluşturmaktadır. İnsanlar tutumlara sahip olarak doğmazlar. Tutumlar zaman içinde gelişme ve değişme gösterir (3). Anne/babaların çocuk yetiştirme tutumları aynı zamanda onların kişiliğini yansıtır. Bu durumu etkileyen etmenler şu şekilde sıralanabilir;

1. Anne/babanın doğumdan önce oluşturdukları çocuk beklentilerine, doğan çocuğun uygun olup olmayışı: Beklentiler gerçeklere uymadığı zaman, düş kırıklığı ve öfke yaratmaktadır. Beklentiler ile gerçekler arasında uçurum ne kadar derin olursa, öfkeye de o kadar çok yer vardır (18).

2. Toplumun kültürel değerleri (bir toplumda en geç ve güç değişen unsurlar toplumsal değer yargıları, inançlar ve tutumlardır): Kültür ve etnik açıdan

farklı ailelerin, çocuk yetiştirme konusundaki inanç ve tutumlarında farklılık görüldüğü bilinmektedir. Farklı toplumlarda ailelerin çocuk yetiştirme tutumları arasında görülen farklılıkların kaynağı daha çok toplum gelenekleri ve ailelerin sonraki yıllarda çocuklarından beklentileridir. Örneğin; Amerikan toplumunda, çocuğa ergenlik yaşına gelene kadar bakım ve sevgi verilir. Çocuk eğitim yaşamını tamamladığında ise, kendi ayakları üzerinde durması beklenir. Sonraki yıllarda çocuktan beklenti çok düşük düzeydedir. Japon toplumunda ise anne/baba yaşam boyu çocuğundan sorumludur. Her türlü bakımını üstlendiği çocuğunu ilerde aileye bağlı, saygılı ve işbirliği içinde yaşamasını bilen bir yetişkin haline getirme görevini de üstlenmiştir (3,14).

Genel anlamda bakıldığında, ülkemizde özellikle kırsal kesimde çocuk, yaşlılık sigortası olarak görülmektedir. Büyük kentlerde ise çocukların yaşlılık sigortası olarak görülme sıklığının azalmasıyla çocuklara verilen bağımsızlık eğitimi artmaktadır (14).

3. Çocukların sahip olduğu kişilik özelliklerinin aileyi memnun edip etmeyişi: Çocukta toplumsal bakımdan istenmeyen olumsuz davranışlar, onlar üzerinde çevre tarafından yapılan hoş olmayan etkiler ve engellemeler sonucudur (3).

4. Anne/babannn kendi çocukluk yıllarında kendi anne/babasıyla olan deneyimleri: Anne/babaların çocuklarına karşı yönelttikleri tutum ve davranışların temelinde, kendi çocukluk yıllarındaki anne/babalarıyla ilişkileri yatar. Çocukluk yıllarında, gerçek anne sevgisinden yoksun kalmış bireyler, yetişkin yaşamında genellikle katı ve hırçın olurlar. Ya da anne/babalar kendi ailelerinde görmedikleri ilişkileri, yaklaşım biçimlerini ödünlemek amacı ile aşırı koruyucu bir tutum benimseyebilirler. Örneğin, sevgi ve sevecenlikten yoksun bir ailede büyüyen anne ya da baba, çocukluğunda yoksun olduğu şeyi kendi çocuğuna vermek amacıyla aşırı koruyucu bir tutum içine girebilir (18,30)

5. Aile içinde eşler arasında ilişkinin sağlıklı olup olmaması: Uyumlu ve mutlu bir evlilik yapmış olan çiftler çocuklarına karşı sevecen ve kabul eden bir tutum

benimseyebilirler. Buna karşılık mutsuz bir evlilik yapan çiftler ise, çocuklarına ilgisiz, baskıcı, reddedici ya da koruyucu bir tutum sergileyebilirler (30).

6. Çocuk sayısı: Çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman ve gösterdikleri ilgi azalabilir. Yapılan bir araştırmada 4 ve 4'den fazla çocuğu olan annelerin, 1 ve 2 çocuklu annelere göre daha baskıcı tutum sergiledikleri bulunmuştur (3).

7. Çocuğun yaşı, doğum sırası: Ailelerinin ilk çocuktan beklentilerinin yüksek olması nedeni ile, daha olgun yetiştirdikleri, onlara yetişkinmiş gibi davrandıkları, aile genişledikçe kontrolün azaldığı, çocuklara verilen otonominin arttığı ve çocuklara daha az sorumluluk verildiği bilinmektedir. Buna paralel olarak, anne/babalar küçük çocuklarına hoşgörölü ve kabul eden bir tutum sergilerken, büyük olan çocuklarına daha fazla denetleyici bir tutum sergilemektedirler (30).

8. Çocuğun cinsiyeti: Gerek anne/babanın kız ve erkek çocuklar için farklı beklentiler içinde olmaları, gerekse kız ve erkek çocukların doğuştan getirdikleri farklı yapılar çocukların cinsiyetlerine göre farklı yetiştirilme tutumlarına neden olabilmektedir (14).

Anne/baba erkek çocuklarını daha güçlü ve dayanıklı bulur, hareketli oyunlarını cesaretlendirir, ona daha katı, yönlendirici, daha az şefkatli davranır ve kız çocuklarına göre daha çok ödöl ve ceza verirler. Ayrıca, erkek çocuklarının cinsiyet rollerinin dışına çıkan davranışları hem anne hem de babalar tarafından daha çok engellenmektedir (30). Geleneksel toplumlarda kız-erkek ayrımı belirgindir. Erkek çocuk şımartılarak tüm istekleri yerine getirilir. Kız çocuk ise annesini örnek alarak boyun eğen, ezik ve çekingen bir kimlik geliştirir (37).

9. Annenin eğitim düzeyi: Anneler eğitim yetersizlikleri yüzünden yanlış yapabilmekte ve çocuk eğitiminde geleneklere bağılı kalabilmektedirler. Ömeroğlu (1996) yaptığı araştırmada; lise mezunu annelerin okur-yazar ve ilkokul mezunu annelere göre daha demokratik tutuma sahip olduklarını bulmuştur (3).

10. Anne/çocuk ilişkisi: Çocuğu etkileyen, annesi ile kurduğu ilişkinin niteliği, annesinin ona karşı tutumu ve annesinin onda uyandırdığı güven duygusudur. Çocuk annesinden ilgi ve sevgi bekler. Bazı çalışan anneler çocuklarını ihmal ettiklerini düşünerek kendilerini suçlayabilir, bundan kurtulmak için çocuklarına aşırı derecede düşkünlük gösterir ve rahat bir disiplin uygular. Bazı anneler ise, çocuklarının üzerine aşırı derecede düşer ve onu gerektiğinden fazla korur (3).

11. Sosyal destek ve gerilim kaynakları: Annenin kişiliği, beklenti düzeyi, kendinden ve kendi yaşamından mutluluğu, ailenin içinde yaşadığı sosyal çevre gibi evlilik ilişkilerinin etkileyen etkenlerle, annelik davranışını belirleyen etkenlerin çoğu zaman iç içe olduğu gözlenmiştir.

Annelere iki şekilde sosyal destek verilebilir. Birincisi anneye sevgi ve kabul göstererek, sözel ya da davranışlarla onaylayarak duygusal destek vermek, ikincisi ise, çocuğun bakımı konusunda öneriler getirerek ya da çocuğun bakımını paylaşarak doğrudan yardımcı olmaktır. Hakulinen ve arkadaşları (2000) yaptıkları bir çalışmada, doğum sonrası dönemde gerilimini düşük bildiren anne ve babaların halk sağlığı hemşiresinden ya da ailelerinden sosyal destek aldıklarını belirtmişlerdir (38).

Bu destek, okul öncesi yaşta çocuğu olan anneler için, anaokullarının yaygınlaştırılmasına çalışmak şeklinde de olabilir. Devlet yalnızca bu kurumlara vereceği destekle, çalışan annelerin gerilimini ve çocuklarına karşı duydukları suçluluk duygusunu, azaltarak, çocuklarının güvenli ortamlarda olduğu inancının rahatlığıyla annelerin çocuklarına karşı doğru yaklaşımlar geliştirmelerine katkıda bulunabilir. (14).

12.Ailenin parçalanmış olması (tek anne/babalı aileler): Ailelerin dağılması durumunda çocuklar genellikle anne ile birlikte kalmaktadır. Parçalanmış ailelerde anne çalışmak zorunluluğuyla çocukların bakım sorumluluğu arasında bocalayabilir. Eşinin desteğinden yoksun kalırsa anne evin yükünü tek başına

taşımak zorunda kaldığı için çocuklarıyla ilişkisini sağlıklı yürütemez. Babadan ilgi ve sevgi görmeyen çocuklarda güvensizlik, öz saygısını yitirme ve terk edilmişlik duyguları gelişebilir (36,37,39).

13. Ailenin sosyo-ekonomik durumu: Araştırmalar alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki anne/babaların çocuklarına karşı değerler açısından farklı bir tutum içinde olduklarını göstermektedir. Sosyo-ekonomik yönden üst düzeyde olan anne/babalar alt düzeydekilere göre, otoriteye daha az değer vermekte; eşitliği, bağımsızlığı, merakı, yaratıcılığı, başarıyı ve sorun çözücü olmayı daha önemli görmektedir. Çocukların doğuştan iyi olduklarına ve birbirlerinden farklı olabileceklerine inanmaktadırlar. Çocuklarıyla daha sık ve ayrıntılı konuşmakta, çocuğu daha az yatırım aracı olarak görmekte, cinsiyetiyle ilgili görüşlerinde de az farklılık belirtmektedirler (30,40,41). Bunun yanında düşük sosyo-ekonomik düzeydeki anneler, çocuklarına karşı daha sert davranabilmektedirler. Bu davranışlarının bir nedeni de, ellerindeki olanakların kısıtlılığı nedeniyle psikolojik olarak daha çok yıpranmaları ve stres yaşamaları olabilir (55).

14. Ailenin geniş ya da dar aile tipinde oluşu: Çekirdek ailede eşler, aile büyüklerinin karışması olmaksızın ilişkilerini düzenleyebilirler. Daha önemlisi çocuklarını diledikleri gibi yetiştirebilirler. Geniş ailede herkesin başka yöne çektiği, birinin dövüp diğerinin şımarttığı çocuğa çekirdek ailede daha dengeli bir eğitim verebilirler. Bu olumlu yönlerine karşılık çekirdek aile de anne çalışıyorsa çocuğun bakımı büyük sorun olabilir (26,37).

15. Annenin yaşı: Küçük yaşta anne olmak olgunluk düzeyi açısından anneyi olumsuz etkilemektedir. Genç anneler özellikle ergenlik döneminde olanlar çocuk yetiştirme konusunda daha isteksiz davranabilir ve çocuklarına aşırı beklenti koyabilirler (42).

2.4. ANNE/ÇOCUK İLİŞKİSİ

Anne/çocuk ilişkisini ve önemini açıklamadan önce annelik kavramını açıklamak gerekmektedir. Kültürümüzün en büyük yanılgılarından biri, anneliği (ve kadınlığı) sürekli hizmet olarak görmektir. Çocuğun ve aile bireylerinin istek ve gereksinimlerine aralıksız yanıt vermek, herkesin isteğini yerine getirmek, ön görmek ve koşturmak annelik (ve kadınlık) olarak algılanır. Örneğin, çocuğun okul çantasını anne düzenler, eksiklerini kontrol edip kendi tamamlar, ders yaparken sürekli yanında oturur, derslerini hep kendi çalıştırır. Eksik yapılmaması için ders programını kendi kontrol eder, her yere kendi götürür, çocuğun tüm isteklerini ayağına kadar getirir, yemek yerken sürekli yanında oturur, yatma vakti uyuyana kadar yanında kalır, hatta çocuğun uyuyabilmesini sağlamak amacıyla yanında bile uyur. Annenin bu denli “çok” var olması, çocuğun sağlıklı gelişimini engellemektedir. Çünkü anne, kendini çocuğun yaşamında “çok fazla var” etmekte ve böylece çocuğun özerk düşünme, gelişme, yanlış yapma, yanlışlarından öğrenme, sorumluluk alma gibi geliştirici yaşam olanaklarına engel olmaktadır (32).

Anneliği tam zamanlı kusursuz yapılması gereken bir iş gibi algılayan anlayış, gerek çocuğun, gerekse annenin sağlıklı gelişimine önemli bir engeldir. Bu anlayış, çocuğun duygusal ve fiziksel beceri gelişimini engellediği gibi, özerk düşünce ve özgüven geliştirmesine de engel olur. Anne ise, birkaç sene içinde, kendini tükenmiş, yorgun, yılgın ve çocuğuna içerlemiş, kırgın duyumsayabilir. Çocukları büyüüp evden gitme yaşına geldiğinde, bu biçimde yaşamış anne/kadınlar, kendilerini kolaylıkla depresif, tükenmiş, kırgın ve kırgın hissedebilirler (32).

Bu tür, fazla özverili annelik anlayışı, temelde “bebek anneliği” nin genelleştirilmesiyle oluşmuştur. Bebek annesinden beklenen sürekli varoluş, sürekli özveri ve hizmet, tüm anneliğe genelleştirilmiştir. Oysa, bir annenin çocuğuna ayırdığı zaman, çocuğun yaşı arttıkça, ters oranda azalmalıdır. Belli

sorumlulukları çocuğun almasını beklemek, aslında çocuğu gerçek yaşama hazırlamak demektir (32).

Annelik, görev ve bakımdan öte, temelde bir ilişkidir. Çocuğun başkasına gösterdiği tutum ve davranışlar, annesi ile kurduğu ilk ilişki biçimine göre oluşur. Anne, çocuk için, içinde yaşanan dünyanın yorumlanmasında ve toplumun temsil edilmesinde ilk örnektir. Çocuk annesinin gözetimi ve denetimi altında yakın çevresini ve olayların anlamını bulur. Annesinin hareketlerini ve etkinliklerini izleyerek nasıl davranılacağını ve yaşanılacağını öğrenir. Böylece ilk ortak yaşam özdeşleşme ve taklitle sürer. Çocuk dünyayı annesinin açıkladığı biçimde görür ve algılar. Dünyayı annesinin gözleri ile görmese de, onun tepkileri ile tanır ve öğrenir (30,43). Çocuk büyüdükçe gereksinimleri farklılaşır. Bakım ve beslenme oranı giderek azalır. İşbirliği ve sorumluluk alması sağlandıkça, günlük yaşamında kendini daha güvenli duyumsaması ve yaşama daha hazırlıklı başlaması olanağı sağlanmış olur (30).

Çocuklarının ve kendilerinin duygusal sağlığını korumak isteyen anneler, sürekli özveri yerine, kendi gereksinim ve istekleri doğrultusunda yaşamlarına yön bulmalıdırlar. Annenin mutluluğu için, kendine gereğince zaman ayırması, duygusal ve zihinsel doyumu, gereksinimlerine ve isteklerine, çocuğununkiler kadar yanıt vermesi önemlidir. Çünkü kusursuz anneler kusursuz çocuklar yetiştiremeyebilir ancak, mutlu anneler mutlu çocuklar yetiştirebilirler. Bir annenin (ya da anne/babanın) çocuklarına vereceği en önemli hediye, mutlu olmayı öğrenmek ve örneklemektir (32).

Kusursuz annelerin kusursuzluk adına hem kendinden hem de çocuğundan aşırı beklentileri vardır. Kendilerini annelik konusunda “çok başarılı” görmek istediklerinden, çocuklarının doğal başarısızlıklarına katlanamaz, yüksek beklentilerle çocuğa zarar verir ya da anneliği aşırı koruyuculukla karıştırıp, çocuklarının doğal savaşımlarını güçlerini ellerinden alırlar. Anneliğin kusursuzluğu yoktur, olmamalıdır. Çünkü, annelik temelde bir ilişkidir. Geriye bakıldığında akılda kalan, annenin okul çantasını yapıp yapmadığı, derslere yardım edip

etmediği değil, anne ile olan ilişkisinin özelliğidir. Kusursuz annelik adına, kusursuz bakıcılık yapan annelerin çocuklarıyla ilişkileri nitelikli olmaz (32). Bu annelerin çocukları psikolojik olarak zorlanan çocuklardır. İç dünyalarında özgür değildirler, kendilerini baskı altında duyumsarlar ve ergenlik döneminde psikolojik patlamalar yaşayarak, annelerini düş kırıklığına uğrattırılar. Bu çocuklar koşullu sevgiye odaklanırlar. İyi olduklarında annelerinin onları seveceğini, başarısız olduklarında ise annelerinin onları sevmeyeceğini düşünürler. Onlar da bu sevgi yolunu benimserler. İnsanlara hatta anne babalarına koşullu sevgiyle yaklaşırlar. Genellikle bu çocuklar da mükemmeliyetçi olurlar ve hata kabul etmezler. Okul ve iş yaşamlarında başarıyı yakalarlar ancak insan ilişkilerinde başarısız olurlar (24).

Çocukları koşulsuz sevmek gerekir (44). Birini koşulsuz sevmek, onunla ilgilenmek ya da her düşünce ve davranışını onaylamak anlamına gelmez. Koşulsuz seven kişi, sevdiği insanla sürekli ilişki içindedir. Onunla konuşur, ona sorular sorar, onu dinler, anlamaya çalışır; sevgisini olduğu kadar kırgınlığını da belli eder, ancak hiçbir zaman sevgisini esirgemez. Davranışlarını sevmeyebilir, ancak onu sevmeyi ve desteklemeyi hiçbir zaman bırakmaz (7).

Anne/babanın koşulsuz sevgisini sürekli duyumsayan çocuklar ise, kendilerini güvende hissederler. Kendilerine değer verildiğine inanır ve kendi iç yeteneklerine güvenirler (34). Koşulsuz sevgi; işbirliği, yardımlaşma ve iç denetim gibi olumlu özelliklerin gelişmesini sağlar. Bireyde, özyönetim ve özdenetimin, kendine özgü temel değerlerin ve ilkelerin oluşmasına yardımcı olur (11,30).

Annenin çocukla olan ilişkisinin en önemli evresi, doğumdan önce başlayıp, doğumdan sonraki aylarda devam eden ilişkidir. Doğum öncesi dönem bir oluşum evresi olması nedeniyle, çocuğun yaşamı ve geleceği açısından önem taşır. Doğum öncesi dönemde fetüs annesiyle sıkı bir dayanışma içindedir. Annenin hastalıkları, korkuları, heyecanları, umutsuzluğu, kırgınlığı, fiziksel yorgunluğu ve bunların bedenine etkileri fetüsün gelişimini etkiler. Çalışmalar, gebelik

sırasında kaygı ve zorlanma içinde olan annelerden doğan çocukların, 2.5 yıl sonra gözleendiğinde, toplumsal ilişkilerde çekingen olduklarını, oyunlara katılma isteğı göstermediklerini, tehlikeler sırasında diğere çocuklardan daha çok kaygı gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bütün bunlar gebelik sırasında annenin ruh sağılıının önem taşıdığını göstermektedir (18,45). Annenin çocuğun normal gelişmesi üzerinde zararlı olabilecek her türlü etkiden uzak bir şekilde yaşamını düzenleme sorumluluğı vardır.

Doğumdan sonra ise, bebekle anne 2-3 gün içinde birbirlerine uyum sağılayarak birlikteliklerinden zevk duyan bir ikili oluştururlar. Bu dönemde beraberliğin en yoğun yaşandığı ve en etkileyici zaman dilimi beslenme zamanlarıdır. Beslenme, anne ve çocuk ilişkisinde ilk coşku verici dönemdir. Çocuğun coşkulanması anneye de yansır ve annenin bu coşkusu onu, süt vermeye hazırlar. Bu karşılıklı coşku iletişimi içinde sütünü annesinden alabilen bebek, şanslı bebektir. Bu bağlamda, gerek fizyolojik, gerekse duygusal açıdan yoğun bir beraberliğı sağılaması bakımından anne sütü ile beslenme, biberonla beslenmeye oranla daha etkilidir (16).

Doğumu izleyen, oral dönem dediğimiz bir yıl süresince annenin her duygusu çocuğı etkilemeyi sürdürür (3). Annenin iç dünyası huzurlu, kendisi ve çevresi ile barışık, mutlu bir kadın ve mutlu bir birey ise, anne ve bebek bu dönemi tam bir uyum ve huzur içinde geçirirler (46).

Yaşamın ilk yılında bebeğın psiko-sosyal görevi, güvenmeyi öğrenmektir. Bebekle annesi arasındaki ilişkiden doğan güven duygusu, onun ileride kuracağı kişiler arası ilişkilerin temelini oluşturur. Bebek için anne dünyanın tamamıdır. Bebeğın gereksinimlerine, annenin yerinde ve zamanında yönelebilmesi, onun sıkıntılarını giderebilmesi ve sözsüz dilini anlayabilmesi; anneye bebek arasında kurulan karşılıklı anlayış ve güvenin temelini oluşturur (13,18). Uzun süre emzirilen (kendi başına beslenebilecekken bile) ve yeterince beslenemeyen bebeklerde “güvensiz ve bağımlı” bir kişiliğın çekirdekleri oluşur. İlk 18 aylık

dönem içinde, çocuğun temel bağımlılık gereksinimleri karşılanmışsa; o, kendini kişilik gelişimi açısından özerklik dönemi olan ikinci döneme hazırlar (6).

Çocuğun yaşamında ilk adımlarla birlikte (yürümeye başlama girişimleri) daha bağımsız bir dönem başlar (43). Çocuk bir yanda bağımlı kalma eğiliminde iken, diğer yandan özgür olmak ister. Anneye boyun eğme ile isyan etme arasında bocalar. Kısıtlanmayan, eylemlerinden dolayı cezalandırılmayan çocuklar kendilerinin yeterli olduğunu öğrenerek, özerk bir biçimde davranabilme yeteneği geliştirirler (47). Bu dönemlerde annenin dengeli ve kararlı tutumu önemlidir (48).

Karşıt duygular arasındaki gidiş-geliş, en belirgin tuvalet eğitiminde ortaya çıkar. Tuvalet eğitimi ile çocuklar “kendini kontrol etme becerisini” geliştirmekte ve deneyimlemektedir. Anne/baba ve çocuk arasında kurulacak duyarlı ve güçlü bir iletişimle çocuk bu dönemi sağlıklı şekilde geçirebilir (1,46). Katı bir tuvalet eğitimi sonucu çocukların yetişkinlik yıllarında aşırı düzenlilik, katı görüşlülük, inatçılık, cimrilik gibi olumsuz kişilik özellikleri gelişebilir (47).

3-6 yaşlarında ise, kız çocuğu anneye, erkek çocuk babaya hayrandır. Kızın anneyi benimsemesi, erkek çocuğun babayı örnek alması kişiliğin gelişmesinde en önemli durumdur. Erkek çocuk erkek kimliğini babaya benzeyerek, kız çocuk ise, kız kimliğini anneye benzeyerek kazanır. Özdeşim yapma eğilimi o kadar güçlüdür ki, çocuk anne/babanın tutumlarını, duygularını, davranışlarını kendi kişiliğinin bir parçası durumuna getirir (14).

Çocuk bu yaşlarda, ileride kiminle evleneceğini merak eder. Örneğin, erkek çocuk, bu konudaki ilgisini, karşı cinsten en sevdiği kişi olan annesine yöneltir. Bu durumda babasının ne olacağını düşünür ve bu duyguyla başa çıkamaz, çünkü baba güç objesidir. Çocuk babaya karşı sevgi, düşmanlık hatta suçluluk duyguları içindedir. Freud’un tanımladığı bu karmaşık duruma “oedipal karmaşa” adı verilir. Kız çocuklarda ise, “elektra karmaşası” görülür. Elektra karmaşası içinde kız çocuklarda benzer şekilde babaya ilgi duyma ve anne korkusu biçiminde yaşarlar (47). Bu devrede çocuğun ilgisi cinsel organıdır ve ceza olarak bunu

yitireceği endişesine kapılır. Bu duruma “kastrasyon endişesi” denir. Bu nedenle erkek çocukların bu dönemde sünnet edilmeleri önerilmez (1,14).

Burada önemli olan, çocuğun aynı cinsiyetten anne/babanın tutum ve davranışlarını dış baskı ve zorlama olmaksızın, isteyerek benimsemesidir. Bu şekilde kazanılan tutum ve davranışlar içselleştirilir ve dolayısıyla ileriki yaşlarda kalıcı olması beklenir. 5-6 yaşları aynı zamanda anne/babanın çocuğa yoğun biçimde toplumsallaşma eğitimi verdiği yaşlardır. Bu eğitim verilirken anne/babanın kullandığı disiplin yöntemlerinin ve çocuğa yaklaşım tarzının çocuk tarafından algılanabileceği ve yetişkinlikte hatırlanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çocuğun anne/babayla kurduğu özdeşim, anne/babanın çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını da içerir (14).

Çocuğun araştırma girişimlerini destekleyen, sorduğu sorulara anlayabileceği biçimde uygun yanıtlar veren, sevecen ve ilgili yetişkin model olan anne/babalar, çocuğun bu dönemi başarıyla atlatarak bir sonraki döneme ilerlemesine yardımcı olurlar. Anlamlı seçimler yapabilmesinde ve kendi kararlarını uygulayabilmesinde yetişkin yardımı yerine, engelleyici tutum ve davranışlarla yüzyüze gelmek, çocuğun girişimcilik özelliklerinin yerine suçluluk duygularının yerleşmesine neden olur (5,47).

Yaşamın ilk yıllarında anne ile çocuk arasındaki ilişkinin çeşitli nedenlerle engellenmesi, çocuğun anneden yoksun olması, sevgi ve duygusal yakınlık görememesi çocukta, farklı düzeylerde davranış bozukluklarının nedeni olabilmektedir (6). Örneğin, "geçici ayrılık" beraberinde endişe, aşırı sevgi gereksinimi, güçlü bir intikam duygusu ve bunlardan doğan suçluluk davranışı bunalımını getirebilir. İç dünyasındaki zorlukları, bu tür tepkilerle yanıtlayan çocuğun sinir sisteminde bozukluklar, davranış ve kişilik yapısında dengesizlikler görülebilir (16). Çocuk nevrozlarının %30'unda, ciddi duygusal sorunlu çocukların ise %42'sinde anne/çocuk ilişkilerinde yetersizlik bulunmuştur (43).

Anne/çocuk birlikteliğinin sürdürülmesindeki önemli sorun, annenin çocuğu kabul etmemesidir. Mutsuz bir evlilik sonucu, annenin eşinden yeterli ilgi görememesi,

ailenin ekonomik sıkıntıları, babanın çocuğun doğumunu isteksiz bir şekilde karşılaması, annenin gerginliğini artıran, dolayısıyla anne/çocuk ilişkisini zedeleyen etmenlerdendir (16,22). Eşiyle uyumu sağlıklı olan, evliliğinde mutlu olan kadınlar evliliklerine anne rolünü kolay yerleştirebilirler (24).

2.5. SAĞLIKLI ANNE/BABA TUTUMU GELİŞTİRMEDE HEMŞİRENİN ROLÜ

Çocuk sağlığı hemşireliğinin amacı; çocuğun ve ergenin aile ve toplum içinde fiziksel, kültürel, duygusal ve toplumsal yönden gelişimini/olgunlaşmasını sağlamaktır. Bu amaç, çocuğa ve çocuğun sağlık sorunundan etkilenimine bütüncül, aile merkezli bir yaklaşımı gerektirir. Bu bağlamda, çocuk sağlığı hemşiresinin işlevleri çocuk ve çocuğun ailesine yönelik uygulamaları içerir (49,50,51).

Doğum öncesi dönemden itibaren çocuk, sürekli olarak ailenin inançları, değerleri, gelenekleri, tutumları ve uygulamalarından etkilenir. Bu nedenle çocuk sağlığı hizmetlerinde aile merkezli bakım önemlidir. Aile merkezli bakım felsefesi aileyi, çocuğun yaşamının değişmez bir ögesi olarak görür. Aile ile çocuk arasındaki sevgiye dayalı güçlü ve destekleyici ilişki çocuk için önemlidir (49). Ailenin çocuğun yaşamındaki öneminden dolayı çocuk sağlığı kliniklerinde, çocuk merkezli bakımdan aile merkezli bakıma geçiş yapılmıştır (52,53).

Sağlığı koruma ve geliştirme ilkesini temel alan hemşirelik mesleğinde, diğer hemşirelik dallarında olduğu gibi çocuk sağlığı hemşirelerinin de en önemli rollerinden biri, topluma sağlık konularında eğitim ve danışmanlık hizmeti sunmaktır. Hemşireler; toplum, aile ve bireye yönelik sağlık hizmetlerinin her aşamasında görev alırlar. Diğer bir çok meslek üyesine göre toplumu daha iyi tanıyan hemşirelere aile üyeleri de kolaylıkla ulaşabilir (54,55). Çocuk sağlığı hemşireliğinin uygulama alanı önemli değildir. Okul, sokak, klinik, çalışma ortamları, yani ailenin ve çocuğun yaşadığı her yerdir.

Doğum öncesi dönemden başlayarak hemşire sürekli anne ile birlikte dir. Bebeğin doğumundan önce, bakımı ve beslenmesi konusunda anneye rehberlik eder. Kadını anneliğe hazırlar. Bebeğin doğumuyla birlikte anne/bebek ilişkisinin sağlıklı bir şekilde kurulması ve sürdürülmesini sağlar. Aileye yeni bir bireyin katılması, aile rollerinde değişikliğe ve strese neden olur. Çocuk sağlığı hemşiresinin amaçlarından biri annelerin kendilerini yeterli ve yetkin olarak algılamasını sağlamaktır. Çünkü kendini yeterli duyumsayan anne kendi yargılarına güvenir. Temel sorumluluklarını güvenli bir şekilde yerine getirir. Çocuklarına karşı uygun disiplin yöntemleri geliştirebilir (22,56).

Hemşireler, okullarda, kurumlarda, çeşitli organizasyonların içinde sahip oldukları bilgi ve becerilerle rolleri arasında yer alan eğitim ve danışmanlık görevlerini etkili bir şekilde yerine getirebilirler. Son yıllarda hemşirelerin içinde yer aldığı özellikle sağlığı korumaya ve geliştirmeye yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetleri öne çıkmaktadır. Hemşirelerin bu alanlarda yapacakları araştırma, eğitim ve uygulama hizmetleri ile hem gereksinimlerin belirlenmesi hem de ele alınmasında büyük bir değişim yaratabileceklerini fark etmeleri meslek üyeleri için cesaret verici bir adım olacaktır (57).

Sağlığı geliştirme ile ilgili yapılan hemşirelik çalışmalarını belirlemek için bir hemşirelik araştırma dergisinde bir makale yayınlanmıştır. Bu makalede ailenin sağlığını geliştirmeye yönelik planlama ve uygulama saptanmıştır. Bu çalışmalarda, anne/çocuk iletişimi, çocuğun kendini algılaması ve davranışları, anne/babanın çocuğu kabulü ve bunun çocuk üzerine etkileri, annenin eğitiminin ailenin sağlık davranışları üzerine etkileri incelenmiştir. Aile sağlığını geliştirmeye yönelik daha ileri hemşirelik araştırmalarının planlanması bu alanda ailelere sunulan hizmetlerin daha nitelikli olmasını sağlayacaktır (58).

Görüldüğü gibi günümüzde hemşirelik, artık insanın varolduğu her yerde, evde sokakta, işyerinde, okulda vardır. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölgesi görevlisi Jane Salvage tarafından yayınlanan ve Prof. Dr. Saadet Ülker tarafından

Türkçe'ye çevrilen “Etkinliğe Doğru Eylem” kitabında hemşirenin en güncel görev ve işlevleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir (59):

- Geliştirici,
- Önleyici,
- Tedavi edici,
- Rehabilitasyon edici,
- Yönetici,
- Eğitici,
- Araştırmacı,
- Danışmanlık
- Hasta sözcüsü.

Çocuk sağlığı hemşireliği bu işlevlerin tümünün etkin olarak uygulandığı alandır.

BÖLÜM 3

ÇALIŞMANIN AMAÇLARI

1. 0-6 yaş grubu çocuğı olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi.
2. Annelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerinde etkili olan etkenlerin değerlendirilmesi.

BÖLÜM 4

GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN TİPİ

Araştırma, kesitsel bir çalışmadır.

4.2. ARAŞTIRMANIN YAPILDIĞI YER VE ÖZELLİKLERİ

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 2000 yılı verilerine göre, Zonguldak İli Merkez Nüfusu 104.276, il toplam nüfusu ise 615.599 dur. 1927 yılında Zonguldak ili ülke nüfusu içinde yaklaşık %2.0'lık bir paya sahip iken, 2000 yılında %1.0'den daha az paya sahiptir. 1990 yılına kadar nüfus artmış, bu yıldan sonra nüfus azalma eğilimine girmiştir. Toplam nüfusun %40.7'si şehir merkezinde, geri kalanı köylerde yaşamaktadır. İl genelinde okuma-yazma bilenlerin oranı %88.0 olup, bu oran kadın nüfusu için %81.0, erkek nüfusu için %94.0'dür. Kadınların %3.8'i erkeklerin ise %7.6'sı yükseköğretim mezunudur (60).

Nüfusun doğurganlık düzeyi incelendiğinde kırsal kesimde doğurganlık hızının daha yüksek olduğu görülmektedir. İl merkezinde "15-49" yaş grubunda bir kadın ortalama 1.75, köylerde ise 2.04 çocuk doğurmaktadır. Bebek ölümleri hem cinsiyet hem de yerleşim yerine göre farklılık göstermektedir. İl merkezinde erkek bebeklerin ölüm hızı %039.0, kız bebeklerde %038.0 iken, ilçe merkezlerinde bu değerler sırasıyla %043.0 ve %036.0'dır. Köylerde ise bebek ölüm hızı erkeklerde %051.0, kızlarda %046.0 olduğu belirtilmektedir (60).

Önemli madencilik ve ağır sanayi merkezi olan Zonguldak'da diğer önemli gelir kaynakları; tarım, ormancılık, balıkçılık ve ticarettir. Madencilik ve taşocakçılığı sektörünün en önemli kesimini taşkömürü madenciliği oluşturmaktadır. İşsizlik oranı erkek nüfusta %5.9 iken, kadın nüfusta %72.9'dur (60).

Araştırma, Zonguldak Belediyesi'nden alınan veriler doğrultusunda, Zonguldak İl merkezinde bulunan ekonomik, sosyokültürel özellikler ve gelişmişlik düzeyine göre farklı özelliklere sahip olan Dilaver, Terakki ve Bahçelievler mahallelerinde yapılmıştır.

Dilaver Mahallesi, dağlık bir arazide, tek katlı evlerden oluşmaktadır. Bölge nüfusu 2004 yılı İl Sağlık Müdürlüğü verilerine göre 15.325, 0-6 yaş grubu çocuk sayısı ise 1.191 olarak saptanmıştır. Mahallede bir sağlık ocağı, bir ilköğretim okulu bulunurken, ortaokul ve lise bulunmamaktadır. Kadınların çoğu ev hanımı, erkeklerse Türkiye Taş Kömürü Kurumu (T.T.K.) çalışan işçilerdir. Genellikle kalabalık ailelerin yaşadığı Dilaver Mahallesinde, kadınlar el işleri, ev işleri, bahçe işleri ve hayvanların bakımı ile ilgilenirken, erkekler boş zamanlarının çoğunu kahvelerde geçirmektedir.

Terakki Mahallesi, oldukça büyük bir alana yayılmış, tek katlı evlerden oluşan ve sosyoekonomik yönden orta düzeyde bireylerden oluşmaktadır. Halkın büyük bir bölümü Gümüşhane'den gelerek bu bölgeye yerleşmiştir. Bölge nüfusu 2004 yılı İl Sağlık Müdürlüğü verilerine göre 13.456, 0-6 yaş çocuk sayısı ise 732 olarak saptanmıştır. Mahallede altı ilköğretim okulu ve üç lise bulunmaktadır. Bir sağlık ocağı bulunan bölgede, sağlık ocağı çalışanlarına göre halkın ocaktan yararlanma oranı oldukça düşüktür. Mahallede çalışan kadınlar çoğunlukla ev hanımı iken, erkekler pazarcılık yapmaktadır. Kadınlar ev işlerinin yanı sıra bahçe işleri ile de ilgilenmektedir.

Bahçelievler Mahallesi, genelde çok katlı evlerin bulunduğu, geniş bir araziye yerleşen, il merkezine yakın ve sosyoekonomik yönden iyi düzeyde olan bireylerden oluşmaktadır. Bölge nüfusu 2004 yılı İl Sağlık Müdürlüğü verilerine göre 17866, 0-6 yaş çocuk sayısı ise 750 olarak saptanmıştır. Mahallede beş ilköğretim okulu, beş lise, bir sağlık ocağı, Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezi, Devlet Hastanesi, Karaelmas Üniversitesi ve lojmanları bulunmaktadır. Mahallede oturan bireylerin çoğunluğu kamu kesiminde çalışanlar ya da emeklilerden oluşmaktadır.

4.3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Araştırmanın evrenini Zonguldak İlinde yaşayan, 0-6 yaş grubu çocuğu olan anneler oluşturmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsünün 2000 yılı verilerine göre Zonguldak İli 0-6 yaş çocuk nüfusu 66.760 dır (60) .

Araştırmanın örneklemini, Zonguldak İl Merkezi'nde bulunan Bahçelievler, Bağlık, Tepebaşı, Yayla, Yeni, Yeşil, Terakki, On Temmuz, Karaelmas, Çaydamar, Birlik, Yaşam, Asma, Dilaver, Baştarla, Meşrutiyet ve Mithatpaşa Mahalleri arasında sosyoekonomik düzey gözönüne alınarak seçilen Dilaver, Terakki ve Bahçelievler Mahallerinde yaşayan, 0-6 yaş grubu çocuğu olan anneler oluşturmaktadır (61).

Zonguldak İl Merkezinde bulunan üç mahalle; Dilaver düşük, Terakki orta, ve Bahçelievler üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil edecek şekilde tabakalanarak örnekleme alınmıştır. Örneklemdaki kişi sayısı %95 güven aralığında, prevelans bilinmediği durumlarda kullanılan formülle 382 olarak bulunmuştur. Örneklemin % 10.0'u (38 kişi) yedek olarak belirlenmiştir (62).

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1)+pq}$$

N: Evrendeki birey sayısı

n: Örnekleme alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (olasılığı)

q: İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (1-p)

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer

d: Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen $\pm$ sapma

Sosyoekonomik düzeylere göre seçilen mahallelerdeki sokaklar küme kabul edilerek Bahçelievler Mahallesinden 4, Terakki mahallesinden 5, Dilaver mahallesinden 7 küme çalışmaya alınmıştır. Mahallerdeki sağlık ocaklarının kayıtlarından bu sokaklardaki 0-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin adresleri saptanmış ve çalışmayı kabul eden anneler araştırma kapsamına alınmıştır.

4.4. DEĞİŞKENLER

4.4.1. Bağımsız Değişkenler

1. Sosyodemografik ve ekonomik özellikler

- Yaş
- Eğitim durumu
- Çalışma durumu
- Eşin yaşı
- Eşin eğitimi
- Eşin çalışma durumu
- Çocuk sayısı
- Çocukların cinsiyetleri
- Aile tipi
- Annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi

2. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebilecek etkenler

- Kendi annesinin ona karşı tutumu
- Çocuğuyla istediği gibi ilgilenip ilgilenemediği
- Çocuğuyla ilgilenme saati ve yeterli bulup bulmadığı
- Çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığı problemleri danıştığı kişiler
- Çocukla ailede en çok ilgilenen kişi
- Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alıp-almadığı
- Çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldığı yer
- Aldığı bilginin yeterli olup-olmadığı
- Çocuğunu isteyerek dünyaya getirip-getirmediği
- Çocuk sahibi olma nedeni

- Çocuğun sürekli sağlık sorunun olup-olmaması
- Çocuğun sürekli sağlık sorunu
- Eşin yardımcı olup-olmadığı
- Eşin yardımcı olduğu alanlar
- Annenin kendini çocuk yetirme konusunda yeterli bulup-bulmadığı

4.4.2. Bağımlı Değişken

- Annenin Çocuk Yetiştirme Tutumu

4.5. DEĞİŞKENLERİN TANIM VE ÖLÇÜTLERİ

4.5.1. Bağımsız Değişkenlere Ait Tanım ve Ölçütler

1. Sosyodemografik ve ekonomik özellikler

Yaş: Doğum tarihi soruldu. Alınan yanıt ile yaş hesaplandı. 24 ve altı, 25-34 ve 35 ve üzeri olarak gruplandırıldı.

Öğrenim durumu: Öğrenim durumu en son bitirilen okul göz önüne alınarak sorgulandı. Öğrenim durumuna ilişkin veriler; okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olarak toplandı.

Eşin yaşı: Doğum tarihi soruldu. Alınan yanıt ile yaş hesaplandı. 24 ve altı, 25-34 ve 35 ve üzeri olarak gruplandırıldı.

Eşin öğrenim durumu: Öğrenim durumu en son bitirilen okul göz önüne alınarak sorgulandı. Öğrenim durumuna ilişkin veriler; okur-yazar değil, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olarak toplandı.

Çocukların yaşları: Doğum tarihleri soruldu. Alınan yanıt ile yaş hesaplandı

Çocukların cinsiyeti: Kız erkek olarak sorgulandı.

Aile tipi: Ailede birlikte yaşanan kişilere göre anne/baba/çocuklar, anne/baba/çocuklar/aile büyükleri, anne ya da baba ölmüş ya da boşanmış/çocuklar olarak soruldu. Çekirdek aile, geniş aile, parçalanmış aile olarak gruplandırıldı.

Annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi: En uzun yaşadığı yere göre köy, ilçe merkezi, il merkezi olarak sorgulandı.

2. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebilecek özellikler

Kendi annesinin ona karşı tutumu: Annelerin onları yetiştirirken, kendi annelerinin onlara karşı tutumları soruldu. Aşırı koruyucu, otoriter, aşırı hoşgörülü (çocuk merkezli), ilgisiz ve demokratik tutum olarak sorgulandı.

Çocuğuyla istediğı gibi ilgilenip ilgilenemediğı: Çocuğuyla istediğı gibi ilgilenip ilgilenemediğı soruldu. Evet hayır şeklinde sorgulandı.

Çocuğuyla ilgilenme saati: Annenin 24 saat içinde kaç saat sadece çocuğuyla ilgilendikleri soruldu. Saat olarak yazıldı.

Çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığı problemleri danıştığı kişiler: Annelerin çocuk yetiştirirken karşılaştığı problemleri kime danıştığı soruldu. Eşime, aile büyüklerime, komşulara, konunun uzmanına olarak sorgulandı.

Çocukla ailede en çok ilgilenen kişi: Çocukla ailede en çok ilgilenen kişi soruldu. Anne, baba, anne/baba, aile büyükleri, büyük kardeşler, bakıcı olarak sorgulandı.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alıp-almadığı: Annelerin daha önce çocuk yetiştirme konusunda bilgi alıp-almadığı soruldu. Evet, hayır şeklinde sorgulandı.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldığı yer: Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldıkları kaynaklar soruldu. Kitap-dergi, televizyon-radyo, uzman, seminer konferans, komşu, okul, hepsi olarak sorgulandı.

Aldıkları bilginin yeterli olup-olmadığı: Çocuk yetiştirme konusunda aldıkları bilginin yeterli olup-olmadığı soruldu. Evet, hayır şeklinde sorgulandı.

Çocuğunu isteyerek dünyaya getirip-getirmediğı: Annelerin çocuklarını isteyerek dünyaya getirip getirmediğı soruldu. Evet, hayır şeklinde sorgulandı.

Çocuk sahibi olma nedeni: Annelerin çocuk sahibi olma nedeni soruldu. Geleceğimizin garantisi, çocuk sevgisi, iyi bir insan yetiştirme isteğı, aile yaşamının sürdürülmesi ve diğer çocuk kardeş istediğı için olarak sorgulandı.

Çocuğun sürekli sağlık sorunun olup-olmaması: Çocuğun sürekli sağlık sorunu olup olmadığı soruldu. Var, yok olarak sorgulandı.

Çocuğun sürekli bir sağlık sorunu olması: Çocuğun sağlık sorununun ne olduğu soruldu.

Eşin yardımcı olup-olmadığı: Eşinin yardımcı olup olmadığı soruldu. Evet, hayır şeklinde sorgulandı.

Eşin yardımcı olduğu alanlar: Eşin hangi alanlarda yardımcı olduğu soruldu. Ev işleri, çocuk bakımı, ev dışı işler olarak sorgulandı.

Annenin kendini çocuk yetirme konusunda yeterli bulup-bulmadığı: Annelere çocuk yetiştirme konusunda kendilerini yeterli bulup bulmadıkları soruldu. Evet, hayır şeklinde sorgulandı.

4.5.2. Bağımlı Değişkene Ait Tanım ve Ölçütler

Parental Attitude Research Instrument (PARI) Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek Schaefer ve Bell (1958) tarafından Amerika’da geliştirilmiştir. Aslı 115 maddeden oluşan PARI’nin 23 alt ölçeği bulunmaktadır. PARI’nin Türkçe’ye çevirisi ve uyarlanması Güney ve Ayhan Le Compte-Serap Özer (1978) tarafından yapılmıştır. Türkçe’ye uyarlanan PARI tutum ölçeği, araştırmacılar tarafından Ankara’da yaşayan orta ve düşük sosyoekonomik düzeyden 179 anne ile yapılan çalışmada güvenilirlik açısından test edilmiş ve ölçeğin araştırmalarda güvenle kullanılabileceği sonucuna varılmıştır. Ölçeğin içerdiği soruların birbirleriyle kavramsal gruplaşmalarını incelemek amacıyla yapılan faktör analizinde, 5 alt boyut saptanmış ve bu alt boyutlarda ağırlıkla yer alan maddeler seçilip diğerleri elenerek ölçek 60 soruya indirilmiştir. Ölçekteki maddeler soru şeklinde olmayıp, olumlu ve olumsuz ifadeleri içermektedir. Katılımcılar dört basamaklı bir değerlendirme sistemi içerisinde seçimlerini yaparlar. Her ifade için katılımcı görüşünü “çok uygun buluyorum” (4), “oldukça uygun buluyorum” (3), “biraz uygun buluyorum” (2), “hiç uygun bulmuyorum” (1) seçeneklerinden birini daire içine alarak belirtmektedirler (63).

Ölçeğin 5 alt boyutunu oluşturan faktörler sırasıyla, aşırı annelik boyutu (Faktör 1), demokratik tutum ve eşitlik tanıma boyutu (Faktör 2), ev kadınlığı rolünü reddetme boyutu (Faktör 3), geçimsizlik boyutu (Faktör 4) ve artık boyut olarak ifade edilen, genel bir baskı örüntüsünü ifade eden boyuttur (Faktör 5). Ölçekte yer alan 1, 3, 4, 7, 11, 12, 14, 26, 27, 28, 32, 34, 36, 56 51 ve 55. sorular 1. faktörle; 2, 13, 18, 22, 29, 37, 44, 45 ve 56. sorular 2. faktörle; 6, 9, 16, 17, 21, 23,

31, 38, 41, 42, 49, 52 ve 55. sorular 3. faktörle; 8, 19, 33, 40, 48, ve 54. sorular 4. faktörle; 5, 10, 15, 20, 24, 25, 30, 35, 39, 43, 47, 50, 53, 56, 58 ve 60. sorular 5. faktörle ilişkili olarak değerlendirilmiştir (14)

4.6. VERİLERİN TOPLANMASI

4.6.1. Ön Uygulama

Örneklem dışında kalan, 0-6 yaş grubu çocuğu olan 40 annenin evine gidilerek yüz yüze görüşme yöntemiyle anket formunun ön uygulaması yapılmıştır. Ön uygulama doğrultusunda anket formu gerekli şekilde düzeltilmiştir.

4.6.2. Veri Toplama Formunun Uygulanması

Seçilen örneklemdeki annelere gidilerek, uygulamayı kabul edenlere anketler yüz yüze görüşme tekniğiyle 15 Ağustos ve 18 Aralık 2005 tarihleri arasında doldurulmuştur. Adreslerde bulunamayan ya da uygulamayı kabul etmeyen 20 anne araştırma kapsamı dışında bırakılmış ve yedekleme yöntemiyle belirlenen anneler araştırma kapsamına alınmıştır.

Yanıtların çevredeki bireylerden etkilenmesini önlenmek amacıyla anket formu uygulanırken olanaklar içerisinde uygulayıcı ve araştırmaya katılanların yalnız olmasına özen gösterilmiştir.

4.7. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS for windows 11.0 paket programına aktarılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde parametrik durumlar için Student t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizinde anlamlı bir sonuç çıkmışsa, farklılığın nedenini ortaya koymak için Post Hoc Tukey Testi kullanılmıştır. Parametrik olmayan durumlar için Kruskal -Wallis Varyans Analizi kullanılmıştır.

4.8. ZAMAN ÇİZELGESİ

	2004 Aylar								2005 Aylar					
	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
Konu seçimi														
Planlama														
Kaynak İnceleme														
Ön Çalışma														
Veri Toplama														
Verilerin Bilgisayara Aktarılması														
Veri Değerlendirme														
Yazım														

BÖLÜM 5

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan anne ve babaların sosyodemografik özellikleri Çizelge 5.1’de yer almaktadır. Anne ve babaların yaş dağılımları incelendiğinde; annelerin %10.5’inin (n=40) 24 yaş ve altı, %64.1’inin (n=245) 25-34 yaş grubu, %25.4’ünün (n=97) 35 yaş ve üzerinde olduğu; babaların ise %3.1’inin (n=12) 24 yaş ve altı, %51.0’ının (n=195) 25-34 yaş grubu, %45.9’unun (n=175) 35 yaş ve üzerinde olduğu saptanmıştır. Anne ve babaların eğitim durumlarını incelediğimizde ise; annelerin %8.6’sı (n=33) hiç okula gitmemişken, bu oran babalarda %2.9 (n=11) olarak bulunmuştur. Anne ve babaların çalışma ve meslek sahibi olma durumlarına baktığımızda da; annelerin sadece %16.2’sinin (n=62), babaların ise, %88.0’ının (n=336) herhangi bir işte çalışmakta olduğu; çalışan annelerin %88.7’sinin (n=55) memur, babaların ise %51.5’inin (n=173) serbest meslek sahibi olduğu saptanmıştır.

Çizelge 5.1. Araştırmaya Katılan Annelerin ve Babaların Bazı Sosyodemografik Özellikleri

Değişkenler	Anne (n=382)		Baba (n=382)	
	Sayı	%	Sayı	%
Yaş grubu				
24 ve altı	40	10.5	12	3.1
25-34	245	64.1	195	51.0
35 ve üzeri	97	25.4	175	45.9
Eğitim				
OYD+OY	33	8.6	11	2.9
İlkokul	180	47.1	146	38.2
Ortaokul	30	7.9	55	14.4
Lise	83	21.7	111	29.1
Üniversite	56	14.7	59	15.4
Çalışma Durumu				
Çalışıyor	62	16.2	336	88.0
Çalışmıyor	320	83.8	46	12.0
Mesleği				
İşçi	3	4.8	72	21.4
Memur	55	88.7	91	27.1
Serbest	4	6.5	173	51.5

Annelerin %83.2'sinin (n=318) çekirdek aileden geldiği (7 anne parçalanmış aileden gelmekteydi ancak parçalanmış ailelerde de anne ve çocuklar birlikte yaşadığı ve sayıları az olduğu için çekirdek aileye dahil edilmiştir); %70.1'inin (n=268) en uzun süre il merkezinde yaşadığı belirlenmiştir. Çocuk sayısına baktığımızda annelerin %38.5'inin (n=147) 1, %41.6'sının (n=159) 2, %19.9'unun (n=76) 3 ve üzeri çocuğu olduğu ve %88.7'sinin (n=339) çocuğunu isteyerek dünyaya getirdiği saptanmıştır. Çocuklarını isteyerek dünyaya getiren annelerin çocuk sahibi olma nedenlerini sorguladığımızda ise; annelerin %50.1'i (n=170) “çocuk sevgisi olduğu için”, %23.0'ı (n=78) “aile yaşamını sürdürmek için”, %17.9'u (n=60) “iyi bir insan yetiştirmek istediği için”, %7.4'ü (n=25) “geleceğinin garantisi olarak gördüğü için” ve %1.8'i (n=6) “diğer çocuğu kardeş istediği için” çocuk sahibi olduklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 5.2.).

Çizelge 5.2. Annelerin Tutumlarını Etkileyebileceği Düşünülen Bazı Değişkenlerin Dağılımı

Değişkenler	Sayı	%
Aile tipi (n=382)		
Çekirdek	318	83.2
Geniş	64	16.8
Yerleşim birimi*(n=382)		
Köy	64	16.8
İlçe merkezi	50	13.1
İl merkezi	268	70.1
Çocuk sayısı (n=382)		
1	147	38.5
2	159	41.6
3 ve üzeri	76	19.9
Çocuk sahibi olmayı isteme durumu (n=382)		
İsteyerek	339	88.7
İstemeyerek	43	11.3
Çocuk sahibi olma nedeni (n=339)		
Geleceğimizin garantisi	25	7.4
Çocuk sevgisi	170	50.1
İyi bir insan yetiştirmek isteği	60	17.9
Aile yaşamının sürdürülmesi	78	23.0
Kardeşi istediği için	6	1.8

*Annelerin en uzun yaşadıkları yerleşim birimini ifade etmektedir.

Annelerin daha koruyucu bir tutum sergilemelerine neden olabileceği düşünülerek annelere çocuklarının sürekli bir sağlık sorunu olup olmadığı sorulduğunda; çocukların %12.3'ünün (n=47) sürekli bir sağlık sorunu olduğu saptanmıştır.

Çocukların sağlık sorunlarının dağılımı incelendiğinde; çocukların %40.5'inin (n=19) allerjik bronşit, %10.6'sının (n=5) epilepsi, %10.6'sının (n=5) sinüzit ve %36.3'ünün (n=18) diğer sağlık sorunları olduğu görülmektedir (Çizelge 5.3.).

Çizelge 5.3. Çocukların Sağlık Sorunlarının Dağılımı

Sağlık Sorunu	Sayı	%
Epilepsi	5	10.6
Allerjik bronşit	19	40.5
Sinüzit	5	10.6
Kistikhidroma	1	2.1
Hepatit	3	6.4
Göz kayması	3	6.4
Hiperaktivite	2	4.3
Otit	1	2.1
Konuşma bozukluğu	1	2.1
Spastik özür	3	6.4
Dalak büyümesi	2	4.3
Fenilketonüri	1	2.1
İdrar yolu enfeksiyonu	1	2.1

Annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, kendi annelerinden ne düzeyde etkilendiğini ortaya çıkarmak amacıyla annelere kendi yetiştiriliş tutumları sorulmuştur. Araştırmaya katılan annelerin %23.0'ı (n=88) kendi annelerinin “aşırı koruyucu”, %28.5'i (n=109) “otoriter”, %19.4'ü (n=74) “aşırı hoşgörülü”, %15.7'si (n=60) “ilgisiz” ve %13.4'ü (n=51) “demokratik” tutum sergilediklerini bildirmiştir.

Anne çocuk ilişkisini değerlendirmek amacı ile annelerin günde çocukları ile kaç saat ilgilendikleri ve bu zamanın yeterli olup olmadığı sorulduğunda; anneler çocukları ile günde ortalama 4.7 saat ilgilendiklerini ve annelerin %56.0'ı (n=214) ise “bu zamanın yeterli” olduğunu belirtmiştir.

Çocukların bakımını paylaşmak konusunda annelere ailede çocukla en çok kimin ilgilendiği sorulduğunda ise; araştırmaya katılan annelerin %65.2'si (n=249) “kendisinin”, %11.8'i (n=45) “aile büyüklerinin”, %11.5'i (n=44) “kendisi ve eşinin”, %6.6'u (n=25) “eşinin”, %3.9'u (n=15) “bakıcının” ve %1.0'ı (n=4) “büyük çocuklarının” ilgilendiklerini belirtmiştir. Çocuk bakımını ve ev işlerini paylaşmak konusunda annelere eşlerinin yardımcı olup olmadığı sorulmuş ve

annelerin %36.4'ü (n=139) eşlerinin kendilerine yardımcı olmadığını ifade etmişlerdir.

Annelere çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları sorunları çözmek için ne yaptıkları sorulduğunda; annelerin %49.5'i (n=189) "eşlerine", %20.9'u (n=80) "aile büyüklerine", %13.8'u (n=53) "konunun uzmanlarına", %5.7'i (n=22) "komşularına", %4.8'i (n=18) "arkadaşlarına" danıştığını ifade ederken; %0.8'i (n=3) "internetten araştırdığını" ve %4.5'i (n=17) ise böyle bir sorunla karşılaşmadığını bildirmiştir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alıp almadıkları değerlendirildiğinde; %53.9'unun (n=206) bilgi almadığı; bilgi alanlara bu bilgiyi nereden edindikleri sorulduğunda ise, %59.1'i (n=104) "televizyon ve radyo", %51.7'si (n=91) "kitap ve dergi" yanıtını vermiştir (Çizelge 5.4.).

Çizelge 5.4. Katılımcıların Çocuk Yetiştirme Konusundaki Bilgi Kaynakları

Bilgi Edinme Yeri (n=176)	Sayı*	%**
Kitap-dergi	91	51.7
Televizyon-radyo	104	59.1
Uzman	50	28.4
Seminer-konferans	40	22.7
Komşu	35	19.9
Aile büyükleri	13	7.4

*Katılımcılar bu soruya birden fazla yanıt vermişlerdir.

**% değeri 176'ya göre alınmıştır

Annelere bu bilginin yeterli olup olmadığı sorulduğunda; bilgi alan annelerin ancak %50.0'ı (n=191) bu bilginin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Annelere kendilerini çocuk yetiştirme konusunda yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda ise; %54.2'si (n=207) kendisini bu konuda yeterli bulduğunu bildirmiştir.

Çizelge 5.5'de PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarından alınan puanların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri görülmektedir. Koruyucu annelik boyutundan alınan puanların ortalaması 49.35, demokratik annelik boyutundan alınan puanların ortalaması 25.39, ev kadınlığını reddetme boyutundan alınan puanların ortalaması 32.87, eşle çatışma boyutundan alınan

puanların ortalaması 15.82 ve otoriter annelik boyutundan alınan puanların ortalaması 40.38'dir.

Çizelge 5.5. PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Alınan Puanların Ortalamaları

Alt Boyutlar	Ortalama Puan	Standart Sapma	Minimum Değer	Maksimum Değer
Koruyucu	49.35	9.06	18	64
Demokratik	25.39	3.14	17	33
EKR*	32.87	8.19	15	52
Eşle çatışma	15.82	4.69	6	24
Otoriter	40.38	9.81	16	61

*Ev Kadınlığını Reddetme

Ailelerin sosyodemografik özelliklerine göre PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarından alınan puanların ortalamaları ve grup içi karşılaştırmaları Çizelge 5.6.'da görülmektedir. Annelerin yaş gruplarıyla PARI tutum ölçeğinin koruyucu, ev kadınlığını reddedici ve otoriter tutum alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark belirlenmiştir. Annelerin ortalama koruyucu tutum puanları 24 ve altı yaş grubunda 53.0, 25-34 yaş grubunda 48.5, 35 ve üzeri yaş grubunda 49.9 olarak saptanmıştır ($p=0.012$). Anlamlılığın 24 ve altı yaş grubu annelerden kaynaklandığı belirlenmiştir ($p=0.011$). 24 ve altı yaş grubu annelerin koruyucu tutum puan ortalaması 25-34 ve 35 yaş üzeri annelere göre daha yüksektir.

İlgisiz annelik olarak da adlandırılan, ev işleri ve çocuk bakımını reddetme boyutundan alınan ortalama puanlarla annenin yaşı arasında anlamlı fark saptanmıştır ($p=0.013$). Bu boyuttan annelerin aldığı puan ortalamaları 24 ve altı yaş grubunda 36.3, 25-34 yaş grubunda 32.2, 35 ve üzeri yaş grubunda 33.1 dir. Annenin yaşı küçüldükçe bu boyuttan alınan puan ortalaması artmaktadır. Yapılan analiz sonucu 24 ve altı yaş grubu annelerin, 25-34 yaş grubu ($p=0.009$) ve 35 ve üzeri yaş grubu annelere ($p=0.009$) göre ev kadınlığını reddetme boyutundan daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Otoriter tutum puan ortalamaları ise 24 ve altı yaş grubundaki anneler de 44.5 ile diğer iki gruptan yüksektir. Bu boyuttan 25-34 yaş grubundaki annelerin aldığı

puanların ortalaması 39.5, 35 yaş ve üzeri annelerin ise 41.0'dır. Ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır ($p=0.007$). Yapılan analiz sonucu anlamlılığın 24 ve altı yaş grubu annelerden kaynaklandığı belirlenmiştir ($p= 0.006$).

Annelerin eğitim düzeyleri ile PARI tutum ölçeğinin 5 alt boyutu arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, geleneksel çocuk yetiştirme tutumu olan otoriter yaklaşımdan uzaklaştıkları, çocukları ile demokratik ilişkiler kurdukları gözlenmektedir. Okuryazar ve okuryazar olmayan annelerin PARI tutum ölçeğinin demokratik annelik alt boyutundan aldıkları puanların ortalaması 23.2, ilkokul mezunu annelerin 24.0, ortaokul mezunu annelerin 24.2, lise mezunu annelerin 24.7 ve üniversite mezunu annelerin 25.9'dur. Farklı eğitim düzeyindeki annelerin bu boyuttan aldıkları puanların ortalamaları arasında, anlamlı fark gözlenmektedir ($p=0.004$). Annelerin eğitim düzeylerine göre demokratik tutum ortalama puanları arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını incelediğimizde üniversite mezunu annelerin 25.9 ile bu boyuttan en yüksek puanı aldıkları belirlenmiştir ($p=0.006$).

Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, koruyucu yaklaşımdan uzaklaştıkları saptanmıştır. Annelerin eğitim düzeylerine göre koruyucu annelik alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları okuryazar ve okuryazar olmayan annelerin 54.7, ilkokul mezunu annelerin 52.5, ortaokul mezunu annelerin 50.2, lise mezunu annelerin 47.0 ve üniversite mezunu annelerin 39.0'dır. Farklı eğitim düzeyindeki annelerin bu boyuttan aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark belirlenmiştir ($p=0.004$). Yapılan analiz sonucu, üniversite mezunu annelerin koruyucu annelik boyutundan aldıkları puan ortalamalarının 39.0 ile okuryazar ve okuryazar olmayan ($p=0.001$), ilkokul ($p=0.001$), ortaokul ($p=0.001$) ve lise ($p=0.003$) mezunu annelere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Ev işleri ve çocuk bakımını reddetme boyutundan alınan ortalama puanların da eğitim düzeyi yükseldikçe düşüş gösterdiği belirlenmiştir. Ev işleri ve çocuk bakımını reddetme boyutundan okuryazar ve okuryazar olmayan annelerin aldıkları puan ortalamaları 36.8, ilkokul mezunu annelerin 33.9, ortaokul mezunu

annelerin 34.0, lise mezunu annelerin 31.8 ve üniversite mezunu annelerin 28.3'dür. Ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır ($p=0.001$). Farkın üniversite mezunu annelerin okuryazar ve okuryazar olmayan ($p=0.001$), ilkokul mezunu ($p=0.001$) ve ortaokul mezunu ($p=0.014$) annelere göre ev kadınlığını reddetme boyutundan aldıkları puan ortalamalarının daha yüksek olduğundan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Otoriter annelik tutumuna olan eğilim de, annelerin eğitimi ile anlamlı farklılık göstermektedir ($p=0.001$). Okuryazar olmayan ve okuryazar annelerin otoriter yaklaşım boyutundan aldıkları puanların ortalaması, 50.2 ile diğer dört gruptan daha yüksektir. Bu boyuttan ilkokul çıkışlı annelerin aldıkları puanların ortalaması 44.1, ortaokul çıkışlı annelerin aldıkları puanların ortalaması 40.0, lise çıkışlı annelerin 36.3 ve üniversite çıkışlı annelerin 28.7'dir. Anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığını incelediğimizde; üniversite mezunu annelerin okuryazar ve okuryazar olmayan ($p=0.001$), ilkokul ($p=0.001$), ortaokul ($p=0.001$), lise ($p=0.001$) mezunu annelere göre otoriter annelik boyutundan en düşük puanı aldıkları belirlenmiştir.

Eşle çatışma boyutundan alınan puanların ortalamasının da eğitim düzeyi yükseldikçe düşüş gösterdiği belirlenmiştir ($p=0.001$). Eğitim düzeyine göre annelerin eşle çatışma boyutundan aldıkları puan ortalamaları üniversite mezunu annelerin 12.9, lise mezunu annelerin 15.3, ortaokul mezunu annelerin 15.9, ilkokul mezunu annelerin 16.5 ve okuryazar ve okuryazar olmayan annelerin 18.1'dir. Üniversite mezunu anneler, okuryazar ve okuryazar olmayan ($p=0.001$), ilkokul ($p=0.001$), ortaokul ($p=0.035$), lise ($p=0.0021$) mezunu annelere göre eşle çatışma boyutundan en düşük puanı almışlardır.

Annelerin çalışma durumunun anne tutumuna olan etkisine baktığımızda, çalışan annelerin çocuklarına karşı daha az koruyucu ve baskıcı tutum sergiledikleri görülmektedir. Koruyucu boyuttan alınan ortalama puanlar çalışan ve çalışmayan annelerde sırasıyla 40.3 ve 51.1'dir. Ortalamalar arasında anlamlı fark gözlenmektedir ($p=0.001$). Baskıcı annelik boyutundan alınan puanlar ise, çalışan

annelerde 29.7, çalışmayan annelerde 42.4'dür. Aradaki fark anlamlıdır ($p=0.001$).

Eşle çatışma ve ev kadınlığını reddetme boyutlarından alınan puanların ortalaması da çalışan annelerde daha düşüktür. Çalışan annelerin eşle çatışma boyutundan aldıkları puan ortalaması 13.4, çalışmayan annelerde ise 16.2'dir ($p=0.0001$). Ev kadınlığını reddetme boyutundan ise çalışan annelerin puan ortalaması 29.1, çalışmayan annelerin ise 33.6'dır ($p=0.001$).

Babaya ait bazı değişkenlerin de anne tutumunu etkileyebileceği düşünülmüştür. PARI ölçeğinin alt boyutlarıyla babanın eğitimi ve çalışma durumu karşılaştırılmıştır. Özellikle ev kadınlığını reddetme ve eş geçimsizliği boyutları babalara ait değişkenlerden etkilenebilir. Ev kadınlığını reddetme boyutundan alınan ortalama puanların babanın eğitim düzeyi yükseldikçe düşüş gösterdiği belirlenmiştir. Annelerin babanın eğitim durumuna göre ev kadınlığını reddedici alt boyutu puan ortalamaları eşleri okuryazar ve okuryazar olmayan annelerin 35.4, ilkokul mezunu olanların 35.5, ortaokul mezunu olanların 31.6 ve lise mezunu olanların 28.8'dir ($p=0.001$).

Eşle çatışma boyutundan alınan puanların ortalaması da babanın eğitim düzeyi yükseldikçe düşmekte ve anlamlı farklılık göstermektedir ($p=0.001$). Bu boyutta eşleri üniversite mezunu annelerin puan ortalaması 13.0, lise mezunu olanların 15.2, ortaokul mezunu olanların 16.3, ilkokul mezunu olanların 17.0 ve okur-yazar olmayan ve okur-yazar annelerin ise 17.8'dir.

Çizelge 5.6. Anne-Babaların Bazı Demografik Özelliklerinin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Göre Ortalama $\pm$ Standart Sapma Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları

Değişken	Koruyucu	Demokratik	EKR*	Eşle çatışma	Otoriter
Anne yaşı					
24 ve altı	53.0 $\pm$ 9.6	26.0 $\pm$ 0.4	36.3 $\pm$ 1.4	17.1 $\pm$ 0.7	44.5 $\pm$ 1.3
25-34	48.5 $\pm$ 0.6	25.5 $\pm$ 0.2	32.2 $\pm$ 0.5	15.6 $\pm$ 0.3	39.5 $\pm$ 0.6
35 ve üstü	49.9 $\pm$ 0.9	24.9 $\pm$ 0.4	33.1 $\pm$ 0.8	15.8 $\pm$ 0.4	41.0 $\pm$ 1.0
p**	0.012	0.142	0.013	0.141	0.007
F	4.460	1.961	4.410	1.949	5.019
Eğitimi					
OYD+OY	54.7 $\pm$ 4.6	23.2 $\pm$ 3.7	36.8 $\pm$ 8.1	18.1 $\pm$ 4.5	50.2 $\pm$ 5.3
İlkokul	52.5 $\pm$ 6.7	24.9 $\pm$ 3.4	33.9 $\pm$ 8.1	16.5 $\pm$ 4.5	44.1 $\pm$ 8.0
Ortaokul	50.2 $\pm$ 7.6	24.2 $\pm$ 3.5	34.0 $\pm$ 7.9	15.9 $\pm$ 4.6	40.0 $\pm$ 8.2
Lise	47.0 $\pm$ 9.3	24.7 $\pm$ 2.9	31.8 $\pm$ 7.6	15.3 $\pm$ 4.6	36.3 $\pm$ 7.6
Üniversite	39.0 $\pm$ 1.2	25.9 $\pm$ 2.6	28.3 $\pm$ 7.5	12.9 $\pm$ 4.2	28.7 $\pm$ 6.7
p**	0.001	0.004	0.001	0.001	0.001
F	8.903	9.545	7.963	9.218	6.059
Çalışma durumu					
Çalışıyor	40.3 $\pm$ 1.2	25.3 $\pm$ 2.8	29.1 $\pm$ 0.9	13.4 $\pm$ 0.5	29.7 $\pm$ 1.0
Çalışmıyor	51.1 $\pm$ 0.4	24.7 $\pm$ 3.4	33.6 $\pm$ 0.4	16.2 $\pm$ 0.2	42.4 $\pm$ 0.5
p***	0.001	0.203	0.001	0.001	0.001
t	4.272	0.536	2.774	0.718	1.683
Babanın Eğitimi					
OYD+OY	52.8 $\pm$ 1.2	26.2 $\pm$ 0.8	35.4 $\pm$ 1.9	17.8 $\pm$ 1.0	46.5 $\pm$ 2.4
İlkokul	52.9 $\pm$ 0.5	26.0 $\pm$ 0.2	35.5 $\pm$ 0.6	17.0 $\pm$ 0.3	45.6 $\pm$ 0.6
Ortaokul	50.1 $\pm$ 1.0	25.5 $\pm$ 0.4	32.1 $\pm$ 1.1	16.3 $\pm$ 0.7	39.7 $\pm$ 1.1
Lise	48.1 $\pm$ 0.9	25.1 $\pm$ 0.3	31.6 $\pm$ 0.7	15.2 $\pm$ 0.4	38.0 $\pm$ 0.9
Üniversite	41.3 $\pm$ 1.3	24.0 $\pm$ 0.4	28.8 $\pm$ 1.0	13.0 $\pm$ 0.6	31.2 $\pm$ 1.1
p****	0.001	0.005	0.001	0.001	0.001
KW	60.534	14.995	32.863	33.878	98.850
Çalışma durumu					
Çalışıyor	49.1 $\pm$ 0.5	25.1 $\pm$ 0.2	32.6 $\pm$ 0.4	15.7 $\pm$ 0.2	39.8 $\pm$ 0.5
Çalışmıyor	51.4 $\pm$ 1.0	26.7 $\pm$ 0.3	34.4 $\pm$ 1.2	16.5 $\pm$ 0.7	44.8 $\pm$ 0.7
p***	0.044	0.001	0.155	0.265	0.010
t	4.059	5.644	0.121	0.178	0.004

* Ev Kadınlığını Reddetme

** Tek Yönlü Varyans Analizi

*** Student t Testi

**** Kruskals-Wallis Varyans Analizi

Annelerin bazı özelliklerine göre PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarından alınan puanların ortalamaları ve grup içi karşılaştırmaları Çizelge 5.7.'de görülmektedir. Babaların annelere ev işleri ve çocuk bakımında yardımcı olma durumlarıyla PARI tutum ölçeğinin koruyucu, eşle çatışma ve otoriter tutum alt

boyut puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Eşinden yardım alan ve almayan annelerin koruyucu tutum boyutundan aldıkları puanlar sırasıyla 47.2 ve 48.5'dir ($p=0.004$). Eşinden yardım alan annelerin eşle çatışma boyutundan aldıkları puan ortalaması 16.8, yardım almayan annelerin ise puan ortalaması 14.9'dür ($p=0.001$). Otoriter boyuttan ise, eşinden yardım alan annelerin puan ortalaması 36.6, almayan annelerin ise 39.1'dir ($p=0.001$).

Çocuk sayısına göre PARI tutum ölçeğinin koruyucu, ev kadınlığını reddedici ve otoriter tutum alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Çocuk sayısı arttıkça, annelerin daha koruyucu tutum içine girdikleri görülmektedir ($p=0.001$). 1 çocuğu olan annelerin koruyucu tutum puan ortalamaları 46.3, 2 çocuğu olan annelerin 50.2, 3 ve üzeri çocuğu olan annelerin 53.2'dir. 1 çocuğu olan annelerin 2 ($p=0.001$) ve 3 ($p=0.001$) çocuğu olan annelere göre daha koruyucu tutum puan ortalamaları düşüktür.

Ev kadınlığını reddetme boyutundan alınan puanların ortalaması da çocuk sayısına göre anlamlılık göstermektedir ($p=0.004$). 1 çocuğu olan annelerin ev kadınlığını reddetme boyutundan aldıkları puanların ortalaması 31.1, 2 çocuğu olan annelerin 34.1, ve 3 ve üzeri çocuğu olan annelerin 33.5'dir. 2 çocuğu olan anneler ev kadınlığını reddetme boyutundan en yüksek puanı almışlardır ($p=0.004$).

Otoriter annelik tutumuna olan eğilim de, çocuk sayısı ile artmaktadır. 3 ve daha fazla çocuğu olan annelerin otoriter yaklaşım boyutundan aldıkları puan ortalaması (40.3) diğer 2 gruptan çok daha yüksektir. Bu boyuttan 2 çocuğu olan annelerin aldıkları puanların ortalaması 41.4, 1 çocuğu olan annelerin 37.2'dir. Ortalamalar arasındaki fark anlamlıdır ($p=0.001$). Anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığını incelendiğinde ise, 1 çocuğu olan annelerin otoriter tutum puan ortalamalarının 2 ($p=0.001$) ve 3 ($p=0.001$) çocuğu olan annelere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir.

PARI tutum ölçeğinin koruyucu ve baskıcı alt boyutlarının annelerin en uzun yaşadıkları yerleşim yerlerine göre farklılaştığı görülmektedir. Koruyucu annelik tutumundan il merkezinde en uzun süre yaşayan annelerin aldıkları puan ortalaması 48.6, ilçe merkezinde yaşayan annelerin 50.1 ve köyde yaşayan annelerin 51.9'dur. Koruyucu annelik boyutundan köyde uzun süre yaşayan anneler daha yüksek puan almıştır ve aradaki fark anlamlıdır ($p=0.025$). Baskıcı annelik tutumu ile de annelerin en uzun yaşadıkları yerleşim birimi arasında anlamlı fark vardır ($p=0.001$). İl merkezi, ilçe ve köyde uzun süre yaşayan annelerin puan ortalamaları sırasıyla 39.2, 41.3, 44.8'dir.

Çizelge 5.7. Annelerin Bazı Özelliklerinin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarına Göre Ortalama $\pm$ Standart Sapma Değerleri ve Karşılaştırma Sonuçları

Değişkenler	Koruyucu	Demokratik	EKR*	Eşle çatışma	Otoriter
Eşin Yardımlı					
Evet	47.2 $\pm$ 8.1	27.0 $\pm$ 1.8	27.8 $\pm$ 4.8	16.8 $\pm$ 3.8	36.6 $\pm$ 11.5
Hayır	48.5 $\pm$ 9.9	25.3 $\pm$ 3.2	32.3 $\pm$ 8.2	14.9 $\pm$ 4.7	39.1 $\pm$ 10.1
p**	0.004	0.820	0.400	0.001	0.001
t	15.785	0.542	0.222	7.201	5.828
Çocuk sayısı					
1	46.3 $\pm$ 0.8	25.3 $\pm$ 0.2	31.1 $\pm$ 0.6	15.8 $\pm$ 0.4	37.2 $\pm$ 0.8
2	50.2 $\pm$ 0.6	25.2 $\pm$ 0.2	34.1 $\pm$ 0.7	16.2 $\pm$ 0.4	41.4 $\pm$ 0.7
3 ve üzeri	53.2 $\pm$ 6.3	25.7 $\pm$ 3.1	33.5 $\pm$ 8.3	15.8 $\pm$ 4.7	40.3 $\pm$ 9.8
p***	0.001	0.526	0.004	0.245	0.001
F	28.459	0.653	5.534	1.410	16.44
Aile tipi					
Çekirdek	49.2 $\pm$ 0.5	25.4 $\pm$ 0.2	33.0 $\pm$ 0.5	16.0 $\pm$ 0.3	40.2 $\pm$ 0.5
Geniş	50.0 $\pm$ 1.1	25.4 $\pm$ 0.5	32.2 $\pm$ 1.0	15.0 $\pm$ 0.6	41.0 $\pm$ 1.3
p**	0.523	0.850	0.500	0.112	0.574
t	0.052	6.460	0.041	0.078	1.099
Yaşadığı Yer					
Köy	51.9 $\pm$ 6.8	25.1 $\pm$ 3.7	33.8 $\pm$ 8.3	16.3 $\pm$ 4.6	44.8 $\pm$ 9.0
İlçe	50.1 $\pm$ 7.2	24.9 $\pm$ 3.2	33.9 $\pm$ 8.0	16.5 $\pm$ 4.7	41.3 $\pm$ 9.0
İl merkezi	48.6 $\pm$ 9.7	24.7 $\pm$ 3.1	32.4 $\pm$ 8.1	15.6 $\pm$ 4.7	39.2 $\pm$ 9.8
p***	0.025	0.729	0.278	0.311	0.001
F	3.735	5.042	1.284	1.173	9.116

* Ev Kadınlığını Reddetme

** Student t testi

*** Tek Yönlü Varyans Analizi

Çizelge 5.8.'de anne tutumu boyutlarının bazı değişkenlere göre dağılımı ve gruplar arası anlamlılık düzeyleri görülmektedir. İlk olarak annelerin kendi yetiştiriliş yöntemleri ile çocuklarına karşı tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile kendi yetiştiriliş yöntemleri arasındaki ilişkinin yönü şu şekildedir; annelerini ilgisiz olarak nitelendiren kişilerin demokratik yaklaşıma daha eğilimli oldukları demokratik yaklaşım boyutundan alınan puanların ortalaması (26.6), bu grubu annelerini aşırı hoşgörülü olarak niteleyen kişilerin izlediği (25.4), anneleri demokratik tutum sergileyenlerin ise bu boyuttan en düşük puan aldıkları (24.7) gözlenmektedir ($p=0.020$).

Koruyucu annelik boyutundan annelerini aşırı hoşgörülü olarak niteleyen kişilerin en yüksek puan aldıkları (51.7), ardından annelerini ilgisiz olan niteleyen kişilerin geldiği (50.4), en düşük puanı ise annelerini demokratik olarak niteleyen kişilerin aldığı (47.4) görülmektedir ($p=0.055$).

Ev kadınlığını reddetme boyutundan annelerini demokratik olarak niteleyen annelerin en az puan aldıkları (30.5), annelerini aşırı hoşgörülü olarak niteleyen annelerin ise en yüksek puan aldıkları (36.7) görülmektedir. Bu boyuttan annelerini aşırı koruyucu olarak niteleyen annelerin puan ortalaması 31.2, otoriter olarak niteleyen annelerin 32.8, ilgisiz olarak niteleyen annelerin ise 33.9'dur. Aradaki fark anlamlıdır ($p=0.001$). Bu gruptaki anlamlılığın annelerini aşırı hoşgörülü olarak niteleyen kişilerden kaynaklandığı saptanmıştır ($p=0.004$).

Otoriter annelik boyutundan yüksek puan alan kişilerin annelerini daha çok ilgisiz ve aşırı koruyucu olarak niteledikleri görülmektedir. Annelerini ilgisiz olarak niteleyen kişilerin otoriter annelik boyutundan aldıkları puanların ortalaması 43.7, aşırı koruyucu olarak niteleyenlerin ise 40.2'dir. Annelerini otoriter ve aşırı hoşgörülü olarak niteleyen kişilerin ise bu boyuttan aldıkları puan ortalaması 39.9'dur. Bu boyuttan en düşük puan alan anneler ise annelerini demokratik olarak niteleyen annelerdir ($p=0.054$).

Annelerin işlerinden arta kalan zamanda çocuklarıyla istedikleri gibi ilgilenip ilgilenememe durumlarıyla PARI tutum ölçeğinin otoriter boyutu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p=0.021$). Çocuklarıyla istedikleri gibi ilgilenen annelerin çocuklarına karşı daha otoriter tutum sergiledikleri görülmektedir. Çocuklarıyla istedikleri gibi ilgilenen annelerin otoriter boyuttan aldıkları puan ortalamaları 41.1 ve ilgilenemeyen annelerin otoriter boyuttan aldıkları puan ortalamaları 38.1'dir.

Annelerin daha önce çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma ve almama durumuyla ölçeğin koruyucu ve otoriter boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Daha önce çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin koruyucu annelik boyutundan aldıkları puan ortalaması 47.6, almayanların ise 50.8'dir ($p=0.001$). Otoriter annelik boyutundan ise, bilgi alan annelerin puan ortalaması 37.8, almayan annelerin ise 42.5 ve aradaki fark anlamlıdır ($p=0.001$).

Çocuklarını istemeyerek dünyaya getiren annelere çocuklarına karşı daha baskıcı ve koruyucu tutum sergiledikleri görülmektedir. Çocuklarını isteyerek dünyaya getiren annelerin koruyucu annelik boyutundan aldıkları puan ortalamalar 48.9, istemeyerek dünyaya getiren annelerin ise 52.3'dür (0.004). Otoriter annelik boyutundan ise çocuklarını isteyerek dünyaya getiren annelerin aldıkları puan ortalaması 40.0, istemeyerek dünyaya getiren annelerin 43.7'dir ($p=0.019$).

Çocuğun sağlık sorunu olup-olmaması durumuyla PARI tutum ölçeğinin koruyucu ve otoriter boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuğunun sağlık sorunu olan annelerin koruyucu boyuttan aldıkları puan ortalaması sırasıyla 52.6 ve olmayan annelerin 48.9'dur ($p=0.002$). Çocuğunun sağlık sorunu olan annelerin otoriter boyuttan aldıkları puan ortalaması 43.8, çocuğunun sağlık sorunu olmayan annelerin 39.9'dur ($p=0.011$).

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda kendilerini yeterli bulma durumlarıyla, ev işlerini ve çocuk bakımını reddetme boyutu arasında anlamlı fark bulunmuştur

(p=0.007). Çocuk yetiştirme konusunda kendilerini yeterli bulan annelerin puan ortalaması 31.8, yeterli bulmayan annelerin ise 34.1'dir.

Çizelge 5.8. Katılımcıların Anne Tutumu Boyutlarının Bazı Değişkenlere Göre Dağılımı ve Gruplar Arası Anlamlık Düzeyleri

Değişkenler	Koruyucu	Demokratik	EKR	Eşle çatışma	Otoriter
Anne Tutumu*					
Aşırı koruyucu	48.6±1.1	25.2±0.3	31.2±0.9	15.1±0.5	40.2±1.1
Otoriter	48.7±0.8	25.1±0.3	32.8±0.7	15.5±0.4	39.9±0.9
Aşırı hoşgörülü	51.7±0.9	25.4±0.3	36.7±0.9	16.6±0.4	39.9±1.0
İlgisiz	50.4±1.2	26.6±0.3	33.9±1.2	17.0±0.7	43.7±1.2
Demokratik	47.4±1.2	24.7±0.4	30.5±1.1	15.2±0.7	38.4±1.4
p***	0.055	0.020	0.001	0.052	0.054
F	2.332	2.946	4.622	2.371	2.353
İlgilenme**					
Durumu					
Evet	49.8±8.7	25.5±3.1	32.6±7.9	15.6±4.6	41.1±9.2
Hayır	47.8±10.0	25.1±3.1	33.8±9.0	16.3±4.9	38.1±11.1
p****	0.077	0.338	0.238	0.234	0.021
t	4.388	0.366	5.024	0.198	10.539
Bilgi					
Alma Durumu					
Evet	47.6±10.4	25.3±3.3	31.6±8.1	15.5±4.7	37.8±10.3
Hayır	50.8±7.4	25.5±3.0	33.9±8.1	16.1±4.7	42.5±8.8
p****	0.001	0.460	0.008	0.244	0.001
t	23.037	2.547	0.128	0.004	7.598
Çocuğu İsteme					
Evet	48.9±9.2	25.4±3.1	32.6±8.1	15.6±4.7	40.0±9.9
Hayır	52.3±6.5	25.3±3.0	35.1±8.1	17.5±4.2	43.7±8.1
p****	0.004	0.846	0.056	0.012	0.019
t	5.400	0.241	0.059	2.114	3.722
Sağlık Sorunu					
Var	52.6±7.0	25.2±3.1	34.5±7.9	16.9±5.0	43.8±9.2
Yok	48.9±9.2	25.4±3.1	32.6±8.2	15.7±4.6	39.9±9.8
p****	0.002	0.754	0.147	0.087	0.011
t	4.782	0.096	0.476	0.504	0.557
Yeterli Bulma					
Buluyor	49.3±9.0	25.3±3.2	31.8±8.3	15.2±4.7	40.2±9.8
Bulmuyor	49.7±9.1	25.4±3.0	34.1±7.9	16.5±4.5	40.6±9.9
p****	0.461	0.903	0.007	0.130	0.686
t	0.141	0.371	0.331	2.189	0.049

*Annelerin yetiştikleri anne tutumları

**Annelerin işlerinden kalan zamanlarında çocuklarıyla isteği gibi ilgilenilme durumları

*** Tek Yönlü Varyans Analizi

**** Student t Testi

BÖLÜM 6

TARTIŞMA

Bu bölümde, 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etkenler tartışılacaktır.

Katılımcılara ait değişkenlerin PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarına göre gruplar arası anlamlılık düzeylerine baktığımızda; annelerin yaşı küçüldükçe koruyucu, ev kadınlığını reddedici ve otoriter tutum puan ortalamaları artmaktadır. Genç annelerin çocuklarına koruyucu ve otoriter davrandıkları ve ev işleri ve çocuk bakımını daha fazla reddettikleri görülmektedir. Bu durumun annelerin bu konularda tecrübesiz olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Annelerin genç yaşta anne olmaları olgunluk düzeyleri açısından anne tutumlarını etkileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar ergen anne/babaların anne/babalıkla ilgili duygusal ve davranışsal problemler açısından daha yüksek risk altında olduğunu ortaya çıkartmıştır (42). Ergenlik çağındaki anneler çocuklarına karşı ilgisiz davranabilmekte ve çocuklarının gereksinimlerine yeterli düzeyde cevap veremeyebilmektedirler. Bu sonuçlar bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Zuckerman, 222 anne ile yaptığı çalışmada, annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile yaşları arasındaki ilişkiyi sorgulamıştır. Yaş ortalamasının 37.94 olduğu örnekleme, yetiştirme tutumları ile annenin yaşı arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. İlişkinin yönü, yaşça büyük annelerin katı tutum içinde olduklarını göstermektedir (14). Ömeroğlu (1996) yaptığı çalışmasında da, PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarıyla anne yaşı arasında anlamlı farklılık bulunmadığını tespit etmiştir.

Yaptığımız çalışmada anne yaşının PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarına etkisi yapılmış olan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında benzer ya da farklı sonuçlar elde edildiği gözlenmiştir. Farklı şehirlerin olası farklı kültürel ve sosyoekonomik özellikleri bu farklılıkların oluşmasında rol oynayabilir.

Çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen önemli faktörlerden biri annelerin eğitim düzeyidir. Mızrakçı (1994) yaptığı çalışmada, annelerin eğitim düzeyinin çocuk yetiştirme tutumlarını belirleyen en önemli etken olduğunu belirlemiştir. Anne eğitimiyle PARI tutum ölçeğinin demokratik boyutu arasında pozitif yönde, ölçeğin diğer boyutları olan koruyucu, otoriter, ev işlerini ve çocuk bakımını reddetme ve eşle çatışma boyutları arasında ise negatif yönde bir ilişki saptamıştır (14).

Ömeroğlu (1996) köy ve kentte yaşayan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemeye yönelik yaptığı araştırmada da demokratik annelik tutumunun, annelerin eğitim durumuna göre farklılık gösterdiğini, lise mezunu annelerin, okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu annelere göre daha demokratik anne tutumlarına sahip olduklarını belirlemiştir. Koruyucu ve baskıcı annelik tutumunun da annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterdiğini, okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu annelerin ortaokul, lise ve yüksekokul mezunu annelere göre daha fazla baskıcı ve koruyucu bir tutum sergilediği saptanmıştır. PARI tutum ölçeğinin diğer iki boyutu olan ev kadınlığını reddetme ve eş geçimsizliği boyutuyla da eğitim arasında ters yönde bir ilişki saptamıştır. Okuryazar olmayan ve ilkokul mezunu annelerin ortaokul, lise ve üniversite mezunu annelere göre bu boyutlardan daha yüksek puan aldıklarını belirtmiştir (3).

Annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılarını ölçen, aile/çocuk ilişkileri anne formunun (PARQ) ülkemiz için güvenilirlik ve geçerlik çalışmasında, annelerin eğitim düzeyleriyle çocuklarını reddetme puanları karşılaştırılmış ve annelerin eğitim düzeylerinin reddetme puanını etkilediği saptanmıştır. Okula gitmemiş ve ilkokul mezunu annelerin reddetme puanının

daha yüksek olduğu bildirilmiştir. Aile/çocuk ilişkileri ölçeğinde yüksek reddetme puanına sahip anneler, az reddedenlere göre, PARI ölçeğinin demokratik tutum alt boyutunda daha düşük puan, ev kadınlığını reddetme ve sıkı disiplin alt boyutlarında ise daha yüksek puan almışlardır. Aşırı koruyuculuk ve eşle çatışma alt boyutlarında ise; çok ve az reddeden anneler arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır (12).

Çalışmamızda da annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, geleneksel çocuk yetiştirme tutumu olan otoriter ve koruyucu yaklaşımdan uzaklaştıkları, çocukları ile demokratik ilişkiler kurdukları gözlenmektedir. Konu ile ilgili yapılan diğer araştırmalarda da, eğitim düzeyinin anne tutumları üzerine etkisi saptanmıştır. İlişki tüm araştırmalar da aynı yönde görölmektedir. Eğitim düzeyi arttıkça katı disiplinde azalma ve demokratik yaklaşım biçimine olan eğilimde artma gözlenmektedir (3,40,14).

Annelerin çalışma durumlarının tutumları üzerine etkisini incelediğimizde; çalışmayan annelerin çalışan annelere göre daha fazla koruyucu tutum, ev kadınlığını reddedici tutum, eşle çatışma tutumu ve otoriter tutum sergiledikleri çalışan annelerin ise; daha demokratik tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Bu durumun annelerin eğitim düzeyi ile ilişkili olabileceği düşünölmektedir. Çünkü çalışmamızda çalışan anneleri genellikle lise ve üniversite mezunu anneler oluşturmaktadır.

Kadınlaraın eğitim düzeyinin gittikçe artması, yaşam koşullarının zorlaşması gibi bir çok neden kadınların çalışmasını zorunlu hale getirmeye başlamıştır. Eğitim ve kadının rolündeki bu aşamalar, geleneksel Türk annesi rolünde de değişikliklere yol açmaktadır. Yeni eğitim yöntemlerinin önerdiği dost/arkadaş anne kavramı, geleneksel Türk annesi rolüne de yeni boyutlar getirmiş, bir nesil önce geçerli olan saygılı ve uzak anne/çocuk ilişkilerine farklı bir yaklaşım yöntemi egemen olmuştur. Ancak bu henüz oturmamış ve geçiş dönemindeki sistemin yol açtığı bocalamalar, kaçınılmaz sorunları da beraberinde getirmektedir: Anne/babanın

otorite olma ile arkadaş olma arasında gidip gelen çelişkili ve tutarsız davranışları ve sınır koyamama gibi (32).

Annelerin çalışma yaşamına katılmaları ile yaşanan diğer bir sorun da çocuğun bakımındır. Ülkemizde iş yerlerine bağlı kreş sayısının az olması, devletin açtığı gündüz bakım evlerinin nitelik ve nicelik açısından yetersiz oluşu, özel kurumların da pahalı olması, çaresizlik içinde olan anneyi, uygun olmayan çözümler bulmak zorunda bırakmaktadır. En sık uygulanan çocuğun bir aile büyüğüne ya da bu konuda eğitimi olmayan bir bakıcıya bırakılmasıdır. Çoğunlukla bu çözüm biçiminde ortaya çıkan sorun, annenin ve çocuğa bakan bireyin eğitim ve disiplin anlayışlarının farklı olmasıdır. Çocuk da bu durumdan ustaca yararlanır. Anne de bulduğu çözümü kaybetmemek için, uygun bulmadığı eğitim biçimine boyun eğmek zorunda kalır (4). Bunun üzerine annenin çocuğuyla yeterince ilgilenemediği duygusu eklendiğinde anne büyük sıkıntılar yaşayabilir. Ancak evde oturan annelerin çalışan annelere oranla çocukları ile geçirdikleri nitelikli zaman süresi daha kısadır. Çünkü çalışan anneler de evde oturan annelerle aynı sorumlulukları paylaşır ama zamanı çok iyi kullanmayı başarmak zorundadır. Çalışan anneler evine, işine, eşine ve çocuğuna ayıracağı zamanı çok daha iyi planlar. Önemli olan çocukla geçirilen zamanın niceliği değil niteliğidir (64).

Babaya ait bazı değişkenlerin de anne tutumunu etkileyebileceği düşünülmüştür. PARI ölçeğinin alt boyutlarıyla babanın eğitimi ve çalışma durumu karşılaştırılmıştır. Özellikle ev kadınlığını reddetme ve eş geçimsizliği boyutları babalara ait değişkenlerden etkilenebilir. Ev kadınlığını reddetme ve eşle çatışma boyutundan alınan puan ortalamaları babanın eğitim düzeyi yükseldikçe düşüş göstermektedir. Bu boyutta babaların çocuk bakımında annelere yardımcı olup olmamalarının ve eşlerin yardımcı oldukları durumda yaşamın ve çocukların bakım ve eğitiminin daha rahat olabileceğine ilişkin sorular yer almaktadır. Annelerin bu boyuttan yüksek puan almaları, daha çok babaların çocuk bakımı ve eğitimi konusundaki ilgisiz tutumundan yakınmaları ile ilişkilidir. Eğitim düzeyi yükseldikçe babaların geleneksel cinsiyet rollerinde gösterdikleri esneklik ile

eşlerine çocuk bakımı ve ev işleri konusunda daha çok destek verdikleri düşünülmektedir.

Anne, baba ve çocuktan oluşan ailedeki bireylere düşen roller, içinde bulundukları toplumun yapısından ve geleneklerinden etkilenir. Sürekli ve hızlı bir değişimin yaşandığı günümüz toplumlarında kültürel yapıdaki farklılaşmalar annelik, babalık rollerini de değişime zorlamaktadır. Bundan 30-35 yıl öncesinde anne ve babanın üstlendiği roller birbirinden net bir şekilde ayrılmışken bugün görev dağılımındaki bu ayrım aynı derecede kesin değildir. Baba olma kavramını değişime uğratan ve babanın çocuk eğitimindeki rolüne ilginin artmasına yol açan bir çok etken vardır. Bunlar; politik, sosyal ve ekonomik alandaki değişimlerin kadın-erkek rollerini etkilemesi, çalışan anne sayısının artması, kadının tam gün dışarıda çalışması, geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşmesi ve çekirdek aile içindeki bireylere düşen rol ve sorumlulukların değişmesi olarak özetlenebilir.

Eşler arasındaki ilişkinin kalitesi de anne/çocuk arasındaki ilişkiyi etkiler. Eşler arasındaki ilişki sağlıklı değilse anne bu boşluğunu doldurmak için bütün ilgi ve sevgisini çocuğa aktarabilmekte bu da çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini engelleyici bir etken olabilmektedir (4).

Annelerin çocuklarına karşı tutumlarını etkileyebilecek diğer bir etken çocuk sayısıdır. Araştırmamızda da, otoriter annelik tutumuna olan eğilim, çocuk sayısı ile artmaktadır. Yapılan bir araştırmada, otoriter annelik tutumunun, annelerin çocuk sayısına göre farklılık gösterdiği, 4 ve 4’den fazla çocuğu olan annelerin, 1 ve 2 çocuklu annelere göre daha otoriter annelik tutumuna sahip oldukları bulunmuştur. Bu sonuç çalışmamızla uyumludur. Çocuk sayısı arttıkça annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman ve gösterdikleri ilgi azalabilir. Büyük aileleri yönetmek daha güç olduğundan anne/babalar kendi otoritelerini arttırmak için daha otoriter davranabilecekleri düşünülmektedir.

Ev kadınlığını reddetme boyutundan alınan puanların ortalaması da çocuk sayısına paralel olarak artmakta ve anlamlı farklılık göstermektedir. Bu boyutta çocuk yetiştirmenin ve ev işlerinin zorluklarına, sürekli çocuklarla birlikte olmanın anneye sıkıntı verebileceğine ilişkin sorular yer almaktadır. Annelerin bu boyuttan yüksek puan almaları, çocuk sayısındaki artışa bağlı annelerin kendilerini yorgun hissetmeleri ve kendilerine yeterince vakit ayıramamaları ile ilişkili olabilir.

Annelerin en uzun yaşadıkları yerleşim birimlerinin PARI tutum ölçeğinin koruyucu ve otoriter alt boyutlarına göre farklılaştığı görülmektedir. Otoriter ve koruyucu tutum puan ortalamaları köyde yaşayan annelerin, ilçe ve il merkezinde yaşayan annelere göre, ilçe merkezinde yaşayan annelerin ise il merkezinde yaşayan annelere göre daha yüksektir.

Yapılan bir araştırmada uzun süre köyde yaşayan annelerin, kent merkezinde yaşayan annelere göre daha koruyucu, ev kadınlığını reddedici, baskıcı ve eş geçimsizliğinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte kent merkezinde yaşayan annelerin köydeki annelere göre daha demokratik tutum sergiledikleri tespit edilmiştir (3). Bu sonuç araştırmamızla paralellik göstermektedir. Kırsal kesimde çocuklar korkutularak sindirilerek gerektiğinde fiziksel ceza uygulanarak büyütülür. Merakları, özgür davranışları engellenir. Uslu söz dinler olmaları, girişken olmalarından önde tutulur (37).

Kişilerin çocuklarına karşı tutumlarının kendi anne/babalarıyla kurdukları özdeşimden etkilendiği ve çocuklarına anne/babalarının kendilerine davrandığı biçimde yaklaştıkları belirlenmiştir. Sosyal öğrenme kuramı da annenin model alınan tutum ve davranışlarının büyük ölçüde öğrenilip, benimsendiğini işaret etmektedir (14). Bu nedenle annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, kendi annelerinden ne düzeyde etkilendiğini ortaya çıkarmak amacıyla annelerin kendi yetiştiriliş yöntemleriyle, çocuklarına karşı tutumları karşılaştırılmıştır. Bu sorular çocukluk yıllarına ilişkin olması nedeniyle, annelerin hatırlamalarında hatalar olabilir, ancak erken çocukluğa ilişkin deneyimler unutulsa da annelerin genel

tutum ve davranışlarının sonraki yıllarda da benzerlik göstereceği ve annelerin en azından geç çocukluk ve ergenliğe ilişkin yaşantılarına dayanarak bu soruları yanıtlayabilecekleri düşünülmüştür.

Annelerin çocuk yetiştirme tutumları ile kendi yetiştiriliş yöntemleri arasındaki ilişkinin yönü şu şekildedir; annelerini ilgisiz olarak nitelendiren kişilerin demokratik yaklaşıma daha eğilimli oldukları, bu grubun annelerini aşırı hoşgörülü olarak niteleyen kişilerin izlediği, anneleri demokratik tutum sergileyen annelerin ise bu boyuttan en düşük puan aldıkları saptanmıştır. Ev kadınlığını reddetme boyutunu incelediğimizde; annelerini demokratik olarak niteleyen annelerin en az, annelerini aşırı hoşgörülü olarak niteleyen annelerin ise en yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Mızrakçı (1994) yaptığı araştırmada, aşırı hoşgörülü annelerin yetiştirdiği kişilerde öncelikle aşırı hoşgörülü anneliğe, ikinci olarak da demokratik anneliğe karşı eğilim olduğunu, otoriter annelerce yetiştirilen kişilerin otoriter ya da demokratik yaklaşım içinde olduklarını, anneleri demokratik olan kişilerin ise ilgisiz annelik tutumu dışında kalan tutumlardan birine yönelebildiklerini belirlemiştir (14). Bu sonuçlar annelerin çocuklarına karşı tutumlarının kendi annelerin etkilenmekle birlikte tam olarak özümsemediğini göstermektedir.

Annelerin daha önce çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma ve almama durumlarıyla ölçeğin koruyucu, otoriter ve ev kadınlığını reddetme boyutu puanlarının ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Daha önce çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin daha az koruyucu ve otoriter tutum sergiledikleri görülmektedir.

Anne/babalık bireyin yaşamı boyunca en önemli rollerinden biri olarak üstlenilmesine karşın, bu roller için anne/babaların aldığı bilgi ve eğitim genellikle yetersizdir. Araştırmamıza katılan annelerin %46.1'inin daha önce çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldığı tespit edilmiştir. Anneler bu konudaki bilgi kaynaklarını %58.1 televizyon/radyo, %51.4 kitap/dergi, %28.2 uzman,

%22.6 seminer/konferans, %19.7 komşu, %7.4 aile büyükleri olarak belirtmişlerdir.

Ateah (2003), Kanada’da yaptığı bir araştırmada, çocuk gelişimi ve disiplini hakkında anne/babaların başlıca bilgi kaynaklarını, %37 diğer anne/babalar, %22 kendi anne/babaları, %36 anne/babalıkla ilgili kitaplar, %18 televizyon, %15 anne/baba okulları, %24 magazin dergileri, %67 anne/babaların kendi deneyimleri olarak ifade etmiştir (65).

Yine annelerin çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeylerini değerlendirmek amacı ile bir araştırmada, annelerin radyo, televizyon, kitap, gazete, dergi gibi kitle iletişim araçlarında yer alan, çocuk sağlığı ve gelişimine ilişkin bilgi veren yayınları izleyip izlemedikleri sorulmuştur. Radyo ve televizyondan annelerin %35.9’u yararlandığını, %64.1’i yararlanmadığını, yazılı yayınlardan ise yalnız %7.6 annenin yararlanıp %92.4 annenin yararlanmadığı belirtilmiştir (14). Araştırmamızda da, anne çocuk yetiştirme ile ilgili konularda bilgi edinilen kaynak olarak kitle iletişim araçlarının ilk sıralarda ifade edilmesi medyanın tutumlardaki önemini göstermektedir. Son yıllarda ülkemizde konuyla ilgili yayınlanan kitapların artmasının, yazılı basının ilgi duymasının ve görsel basının anne çocuk ilişkisine yönelik programlar hazırlamasının bu sonuçları etkilediği düşünülmektedir.

Çocuklarını istemeyerek dünyaya getiren annelerin çocuklarına karşı daha otoriter ve koruyucu tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu nedenle annelerin planlı bir hamilelik sonrası bebeğini dünyaya getirmesi önemlidir. Bu durum etkili aile planlaması yöntemlerinin yaygınlaştırılmasının gerekliliğini göstermektedir.

Çocuğun sürekli sağlık sorunu olup-olmaması durumuyla PARI tutum ölçeğinin koruyucu ve otoriter boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuğunun sürekli bir sağlık sorunu olan anneler çocuklarına karşı daha koruyucu ve otoriter davranmaktadır. Annelerin hem koruyucu hem de otoriter boyuttan yüksek puan almaları, annelerin çocuklarını korumak için, koruyuculuk adına çocuklarına baskı

yapmaları ile açıklanabilir. Anne/babalar sağlık sorunu olan çocuklarına bilinçli ya da bilinçsiz şekilde koruyucu şekilde yaklaşırken çocuğun varolan kapasitesini de engellemiş olmaktadır.

Ayaz (1996), özürlü çocukları olan anne/babaların çocuk yetiştirme tutumlarının, normal çocuklu anne/babalarla karşılaştırmalı olarak incelediği araştırmasında, özürlü çocuğu olan anne/babaların çocuklarını karşı yanlış tutumlar içinde olduklarını, çocuklarına karşı nasıl davranacaklarını bilemediklerini, özürlü çocuk dünyaya getirmiş olmaktan dolayı, suçluluk, pişmanlık, kızgınlık, yılgınlık, çaresizlik gibi duygular yaşadıklarını tespit etmiştir (66).

BÖLÜM 7

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

7.1. SONUÇLAR

1. Anne ve babaların yaş dağılımları incelendiğinde; annelerin %64.1'inin, babaların ise %50.0'ının 25-34 yaş grubu olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babaların eğitim durumlarını incelediğimizde ise; annelerin %8.6'sı hiç okula gitmemişken, bu oran babalarda %2.9 bulunmuştur. Anne ve babaların çalışma ve meslek sahibi olma durumlarına baktığımızda da; annelerin sadece %16.2'sinin, babaların ise; %88.0'ının herhangi bir işte çalışmakta olduğu; çalışan annelerin %88.7'sinin memur; babaların ise %51.6'sının serbest meslek sahibi olduğu saptanmıştır.

2. Annelerin %83.2'sinin çekirdek aileden geldiği; %70.1'inin en uzun süre il merkezinde yaşadığı; %41.6'sının 2 çocuğu olduğu; %88.7'sinin çocuğunu isteyerek dünyaya getirdiği; çocukların %12.3'ünün sürekli bir sağlık sorunu olduğu tespit edilmiştir.

3. Araştırmaya katılan annelerin %23.0'ı kendi annelerinin “aşırı koruyucu”, %28.5'i “otoriter”, %19.4'ü “aşırı hoşgörülü”, %15.7'si “ilgisiz” ve %13.4'ü “demokratik” tutum sergilediklerini bildirmiştir.

4. Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alıp almadıkları değerlendirildiğinde; %53.9'unun bilgi almadığı; annelere bu bilginin yeterli olup olmadığı sorulduğunda; bilgi alan annelerin ancak %50.0'ı bu bilginin yeterli olduğunu ifade etmiştir. Annelere kendilerini çocuk yetiştirme konusunda yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda ise; %54.2'si kendisini bu konuda yeterli bulduğunu belirtmiştir.

5. Annelere çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları sorunları çözmek için ne yaptıkları sorulduğunda; annelerin %49.5'i "eşlerine", %20.9'u "aile büyüklerine", %13.8'i "konunun uzmanlarına", %5.7'si "komşularına", %4.8'i "arkadaşlarına" danıştığını ifade ederken; %0.8'i "internetten araştırdığını" ve %4.5'i ise böyle bir sorunla karşılaşmadığını bildirmiştir.

6. Annelerin ortalama koruyucu tutum puanlarının anne yaşı, eğitimi, çalışma durumu, babanın eğitimi, çalışma durumu, çocuk sayısı, annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi, annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma, çocuğunu isteyerek dünyaya getirme, çocuğun sürekli sağlık sorunu olması ve annenin eşinden yardım alma durumlarına göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir.

7. Annelerin ortalama demokratik tutum puanlarının, annenin eğitimi, kendi yetiştiriliş tutumu, babanın eğitimi ve çalışma durumuna göre anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır.

8. Annelerin ortalama ev kadınlığını reddedici tutum puanlarının, annenin yaşı, eğitimi, çalışma durumu, babanın eğitimi, çocuk sayısı, annelerin yetiştikleri anne tutumu, annelerin daha önce çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi alma ve annelerin kendilerini çocuk yetiştirme konusunda yeterli bulma durumlarıyla anlamlı fark gösterdiği belirlenmiştir.

9. Annelerin ortalama eşle çatışma boyut puanlarının, annenin eğitimi, çalışma durumu, babanın eğitimi, çocuğunu isteyerek dünyaya getirme ve eşinden yardım alma durumlarına göre anlamlı fark gösterdiği tespit edilmiştir.

10. Annelerin ortalama otoriter tutum puanlarının, annenin yaşı, eğitimi, çalışma durumu, babanın yaşı, eğitimi, çalışma durumu, çocuk sayısı, annenin en uzun yaşadığı yerleşim birimi, annelerin işlerinden kalan zamanda çocuklarıyla istedikleri gibi ilgilenebilme durumları, annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma, çocuğunu isteyerek dünyaya getirme, çocuğun sürekli sağlık sorunu olması

ve annenin eşinden yardım alma durumlarına göre anlamlı fark gösterdiği saptanmıştır.

7.2. ÖNERİLER

Bu araştırmada, annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldıkları kaynaklar arasında radyo-televizyonun ilk sırada, kitap-derginin ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Buna göre; çocukla ilgili yayınların çekici hale getirilerek anne/babaların izleyebilecekleri saatlerde yayınlanması, yazılı basında konuya daha sık yer verilmesi önerilir.

Annelerin çocuklarına karşı tutumunu etkileyen diğer etkenlerde annenin yaşı, çocuk sayısı ve çocuklarını isteyerek dünyaya getirip-getirmemeleridir. Anne ve babanın çocuk sahibi olmak için kendilerini yeterli hissettikleri dönemde ve istedikleri sayıda çocuk sahibi olabilmeleri için etkili aile planlaması hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bu konuda evlenecek olan çiftlere danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önemlidir.

Araştırmamızda çocuğun sağlık sorununun da anne tutumunu etkileyebileceği belirlenmiştir. Bu durumda sağlık sorunu olan çocuğa sahip ailelerin çocuğun varolan yeteneklerini kullanmayı öğrenebilmesi için desteklenmeleri yararlı olacaktır. Rehabilitasyon merkezlerinde ve alanda bu görevi aile merkezli bakımla çocuk sağlığı hemşireleri etkili şekilde uygulayabilir.

Okul öncesi dönemde çocuğun yaşamındaki en önemli kişi annedir. Çalışan annelere çocuğunun bakım ve eğitimi ile yakından ilgilenebilmeleri için en az bir yıl doğum izni verilmesi ve altı yaşına kadar çocuğun bakımı ile ilgili her türlü desteğin aileye sağlanması gereklidir.

En önemlisi meslek yaşantısında çocuk ile karşılaşan her sağlık görevlisi anne/babanın çocuklarını disipline etmek gerekçesiyle bilinçli ya da bilinçsiz olarak uyguladıkları; onların fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek anne/baba tutumlarının erken tanılanabilmesi ve önlenmesi için eğitilmelidir.

Eğitim kadının konumunda yaptığı değişim nedeniyle ocuk yetiştirme tutumları konusunda en belirgin etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe kişilerin doğru yaklaşımlara eğilimlerinin artmakta olduğu gözlenmiştir. Öncelikle yüksek düzeydeki eğitimin kişilere, ocuk yetiştirmenin dikkat ve sorumluluk gerektiren bir iş olduğu bilincini kazandırarak, kişilerin bu yönde kendilerini geliştirmelerine olanak sağladığı dşnlmektedir. Annelerin tümüne yüksek eğitim sağlama olanağı bulunmamakta birlikte, ocuk gelişimi ve eğitimi, çocuklara karşı doğru yaklaşım biçimi gibi konuların ortaokul ve lise düzeyinde temel eğitim içeriğinde ele alınması, gençlere bilgi verilmesi yararlı olacaktır. Ayrıca anababa okullarının yaygınlaştırılması ve bu okullarda anne/babalara birlikte eğitim verilmesi önemlidir.

Ana/ocuk Sağlığı Merkezlerinde, ocuk Sağlığı Kliniklerinde, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde ve Okul ncesi Eğitim Kurumlarında sağlıklı ve topluma uyum sağlayabilen çocukları yetiştirme programları uygulanabilir. Literatürde hemşire eğitimci tarafından anne/babalara yönelik bilgi düzeylerini arttırmada etkili eğitim programlarına rastlanmaktadır. Özellikle ocuk sağlığı ve halk sağlığı hemşirelerinin bu konuda eğitim programları planlayıp uygulamaları önerilebilir.

Hemşirelerin anne/baba eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasında rol alabilmesi için okul öncesi eğitim kurumlarıyla, sağlık kurumları arasında işbirliği yapılması yararlı olacaktır.

Ayrıca hemşirelik ğrencilerinin de özellikle ocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliği dersinde, anne/baba tutumlarını gzleyebilecekleri alanlarda uygulamalar yapmaları konusunda sağlık yüksekokulu ve hemşirelik yüksekokullarının uygulama planlarını düzenlemeleri yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. **Yörükoğlu A.** Çocuk Ruh Sağlığı. Özgür Yayın Dağıtım. İstanbul 1989, ss 169-243.
2. **Aldanmaz F.** Psikiyatrik Hastalıkların Oluşmasında Ana Baba Tutumlarının Rolü. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Kayseri 1993.
3. **Ömeroğlu F.** Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları (Anne Tutumlarının Demografik Bilgilere Göre Farklılaşp Farlılaşmadığına İlişkin Bir Araştırma). Marmara Üniversitesi Toplumsal Bilimler Enstitüsü İslam Medeniyeti ve Toplumsal Bilimler Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1996.
4. **Aydoğmuş K., Baltaş A., Batlaş Z., Davaslıgil Ü., Güngörmüş O., Konuk E., Korkmazlar Ü., Köknel Ö., Navarao L., Oktay A., Razon N., Yavuzer H.** Ana-Baba Okulu. Remzi Kitabevi, 10. basım, ss 12-249
5. **Erden M, Akman Y,** Gelişim ve Öğrenme. Arkadaş Yayınevi, Genişletilmiş 9. Baskı, 2001, Ankara, ss 89-109
6. **Yavuzer H.** Çocuk Psikolojisi. Remzi Kitabevi. 25. Basım, İstanbul, ss 68-234.
7. **Dönmezer İ.** Ailede İletişim ve Etkileşim. Sistem Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul 2003.
8. **Gazeloğlu Er C.** İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psikososyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Hacettepe Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı, Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Ankara 2000.
9. **Güngör D.** Bağlanma Stillerinin ve Zihinsel Modellerin Kuşaklararası Aktarımında Anababalık Stillerinin Rolü. Ankara Üniversitesi Toplumsal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2000.
10. **İkizoğlu M.** “Demokratik” ve “Otoriter” Ana-Baba Tutumlarının Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek

- Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Toplumsal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1993.
11. **Cüceloğlu D.** İçimizdeki Çocuk, Yaşamımıza Yön Veren Güçlü Varlık. Remzi Kitabevi. 33. Basım, İstanbul 2000, ss 41-124.
 12. **Angel M,** The Translitteral Equivalence, Reliability and Validity Studies of The Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A Tool for Assessing Child Abuse, Thesis Submitted In Partial Fulfillment of The Requirements For The Degree of Master of Arts In Educational Sciences, Department of Educational Sciences Boğaziçi University, İstanbul 1993.
 13. **Yavuzer H.** Çocuk Eğitimi El Kitabı. Remzi Kitabevi. 17. Basım, İstanbul 2000, ss 65-155.
 14. **Mızrakçı Ş,** Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları, Ege Üniversitesi Toplumsal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1994,
 15. **Yılmaz A.** Çocuk Yetiştirme Tutuları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. Türk Psikoloji Yazıları 1999, 3(1), ss 99-118.
 16. **Yavuzer H.** Ana Baba ve Çocuk Ailede Çocuk Eğitimi. Remzi Kitabevi. 16. Basım, İstanbul, ss 88-162.
 17. **Ersoy Ö., Şahin Tezel F.** 0-6 Yaş Döneminde Anne-Baba Eğitiminin Önemi. Mesleki Eğitim Dergisi 1(1), 1999, ss 58-62.
 18. **Yavuzer H.** Bedensel Zihinsel ve Toplumsal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı. Remzi Kitabevi, 15. Basım, İstanbul 2002
 19. **Öz İ.** Ailelere Rehber Kitaplar Dizisi, Çocuk Olmak, Çocuk ve İletişim, Kök Yayıncılık, 3. Basım, Ankara 2003, ss 41-117.
 20. **Oktay A.** Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem. Epsilon Yayıncılık. 4. Baskı, İstanbul 2002, ss 177-228.
 21. **Öztek Z., Kubilay G.** Toplum Sağlığı Hemşireliği. Somgür Yayıncılık, Ankara 1997.
 22. **Nyström K. Öhrling K(2004).** Parenthood experinces during the child's first year: literatura review. Journal of Advanced Nursing, 46(3), ss 319-330.

23. **Şingir H.** Anne ve Babanın Çocuğa Uyguladığı Ceza İle Çocuğun Anne ve Babaya Sevgisi Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Toplumsal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Ankara 1996.
24. **Öz İ.** Anne-Baba Olma Sanatı. 2. baskı, Melisa Yayıncılık, İstanbul 2004, ss 37-120.
25. **Faber A., Mazlish E.** Çocuklarla İletişim Çocuklar Nasıl Konuşursak Bizi Dinler ve Nasıl Dinlersek Bizimle Konuşurlar (How to talk so Kids Will Listen & Listen So Kids Will Talk). Çeviren: İpek van den Born, Kuraldışı yayıncılık, İstanbul, 2003, ss 87-216.
26. **Berber Ş.** Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi, Gazi Üniversitesi Toplumsal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1990.
27. **Darling N,** Parenting Style and Its Correlates, www.athealth.com/Practitioner/ceduc/parentingstyles.htm. Maccoby 5.4.2005
28. **Diana Bumrind's Theory of Parenting Styles: Original Descriptions of the Styles (1967),** www.devpsy.org/teaching/parent/baumrind-styles.html, 5.4.2005
29. **Lamborn SD, Maount NS, Steinberg L, Dornbush SM,** Pattern of Competence and Adjustment Among Adolescents From Authoritative, Authoritarian, Indulgent and Neglectful Families, Child Development, 1991 Oct; 62(5):1049-1065
30. **Cüceloğlu D.** İyi Düşün Doğru Karar Ver. Sistem Yayıncılık, İstanbul 1993.
31. **Niolon R,** The Influence of Parenting Style on Adolescent Competence and Substance Use, Journal of Early Adolescence, 1991, 11(1)p. 56-95.
32. **Navaro L.** Gerçekten Beni Duyuyor Musun? 8. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, ss 31-183.
33. **Sercan Kesgül Y.** Soyaçekim, Anne Tutumu, Anne Duygusal Belirtileri ve çocuk Duygusal Belirtilerinin Kekemeliğe Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü, İstanbul 1988.

34. **Steede K.** Anne Babaların En Çok Yaptıkları 10 Hata, Yaşam Yayınları 29, Eğitim Dizisi 1, Dizi edit. Hurşit İlbeyi, Kitap Edit. Rahime Demir, Çeviren Rahime Demir, İstanbul, Kasım 1998, ss 25-171.
35. **Gordon Thomas.** Çocukta Dış Disiplin mi? İç Disiplin mi? Anababaların ve Öğretmenlerin İç Disiplinli, Kendisine Saygılı ve Sorumluluk Duygusu Gelişmiş Çocuklar Yetiştirmeleri İçin Yeni Yollar, Çeviren: Emel Aksay, Sistem Yayıncılık, Edit. Birsen Özkan, Etkililik Eğitim Dizisi, 2001 İstanbul, ss 21-245.
36. **Regalado M., Halfon N.** (1998) Parenting: Issues for the pediatrician. *Pediatric Annals.* 27 (1), ss 7-31.
37. **Yörükoğlu A.** Değişen Toplumda Aile ve Çocuk, 6. Basım, Özgür Yayınları, İstanbul 2000, ss 35-115.
38. **Hakulinen P., Laippala M., Paunonen M., Pelkonen M.** (1999). Relationships between family dynamics of Finnish child-rearing families, factors causing strain and received support. *Journal of Advanced Nursing* 29, ss 407-415.
39. **Wolchik S.A, Wilcox K.L, Tein J, Sandler N.I,** Maternal Acceptance and Consistency of Discipline as Buffers of Divorce Stressor on Children's Psychological Adjustment Problems, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 2000, Feb.
40. **Kolobe** (2004). Childrearing practices and Developmental Expectations For Mexican-American Mothers and The Developmental Status of Their Infants. *Physical Therapy.* 84(5) ss 439-453.
41. **Erden T.** The Validity And Reliability Study Of Turkish Form Of Parental Acceptance Rejection Questionnaire. Thesis Submitted Inb Partial Fulfillment of The Requirements For The Degree of Master of Art In Educational Sciences, Boğaziçi Univetsity, 1990
42. **Marshall E., Alexander J., Cull., Buckner E., Jackson K., Powell K.** (1994). Parenting and Childrearing Attitudes Among High School Stedent. *Journey of Community Health Nursing*, 11:4, ss 239-248

43. **Çakmaklı K.** Aileler İçin Toplumsal Hizmet T.C. Devlet Bakanlığı Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları Genel Yayın no 12, Eğitim Seri/3, Ankara 1996 ss 16.
44. **Bluestein J.** Anababaların Yapması ve Yapmaması Gerekenler The Parent's Little Book of Lists Do's and Dont's of Effective Parenting. 1997 by Jane Bluestein, Ph.D. Çeviren: Dr Hande Gürel, HYB Yayıncılık, Yayın Danışmanı: Ertuğrul Köroğlu, Ankara 2000, ss 10.
45. **Cüceloğlu D.** İnsan ve davranışı. Sistem Yayıncılık, İstanbul 1993, ss 131.
46. **Öz İ.** Ailelere Rehber Kitaplar Dizisi, Çocuk Olmak, Çocuk ve Eğitim, Kök Yayıncılık, 3. Basım, Ankara, ss 31-133.
47. **Aydın B, Can G, Ersanlı K, Kılıç M, Külahoğlu Ş, Öztürk B, Bilge F, Küçükkaragöz H, Kısac İ, Korkmaz İ, Bilgin M,** Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Editör: Binnur Yeşilyaprak, 2. Baskı, Pegem Yayıncılık 2002, Ankara, 109-139.
48. **Holden G. W., West, M. J..** Proximate regulation by mothers: A demonstration of how differing styles affect young children's behavior. Child Development, 60, 1989, ss 64-69.
49. **Çavuşoğlu H,** Çocuk Sağlığı Hemşireliği, 5. Baskı, Dizgi Baskı, Ankara 2000, ss: 16-44.
50. **Hockenberry J.M,** Nursing Care of Infants and Children. Mosby Company, 2003 Philadelphia ss1017-1020.
51. **Scope and Standars of Pediatric Nursing Practise,** Society of Pediatric Nurses Association, 2003 Washington, D.C. ss 2-4.
52. **Wright L.M. and Leahey M.,** Trends in Nursing of Families, Journal of Advanced Nursing 15, 1990, 148-154.
53. **Friedemann M.L.,** The concept of Family Nursing, Journal of Advanced Nursing, 14, 1989, 211-216
54. **Sajiwandani J.J.,** Understanding Lifestyles in Pledge Process: A Human Ecology Approach to Nursing and Healt Care, Journal of Advanced Nursing 16(3), 1991, 343-349.
55. **Westbrook L.O., Schultz R.P.,** From Theory to Practise: Community Health Nursing in a Public Health Neighborhood Team, 23(2), 2000, 50-61.

56. **Taylor J., Redman.** (2004). The smacking controversy: what advice should we be giving parents ?. Nursing and Health Care Management and Policy, 46(3), 2002, ss 311-318.
57. **Sala Razi G,** Anababalara Verilen “Anababa-Çocuk İletişim Eğitimi”nin Etkinliği, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2004.
58. **Duffy M.E.,** Health Promotion in The Family: Current Finding and Directives for Nursing Research, 13, 1988, 109-117.
59. **Birol L.,** Hemşirelik Bakımında Sistematik Yaklaşım Hemşirelik Süreci, Genişletilmiş 5. Baskı, Etki Matbaacılık, İzmir, 2002, 20-28.
60. **T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.** 2000 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Toplumsal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara 2002.
61. **Çamkuşu B.,** Zonguldak İl Merkezinde Yaşayan Bireylerin Ruh Hastalıklarına Karşı Tutumları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara 1997.
62. **Sümbüloğlu V. Sümbüloğlu K.,** Sağlık Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri, 3. Baskı, Sistem Ofset, Ankara 2000, ss 65.
63. **Ramazan O.,** Survey For a Source Book on Psychological Tests Used in Turkey, Master’s thesis (yayınlanmamış), I-II, Boğaziçi University İstanbul 1988, ss 610-611.
64. Çalışan Anne-Çocuk İlişkisinde Yaşanan Sorunlar <http://www.bilkent.edu.tr/~yuva/soru10.html> 04.05.2005
65. **Ateah C.** (2003). Disciplinary Practices with Children: Parental Sources of Information, Attitudes, and Educational Needs. Issues in Comprehensive Pediatric Nursing, 26. ss 89-1001.
66. **Ayaz H,** Elazığ’daki Özürlü Çocukları Olan Anne/babaların Çocuk Yetiştirme tutumlarının, Normal Çocuklu Anne/Babalarla Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996 Elazığ.

(EKLER)

EKLER DİZİNİ

EK	Sayfa
I. Kişisel bilgi formu	76
II. Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)	80

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu görüşme formu, okul öncesi dönemde, annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Görüşme toplam 86 madde formunda (kişisel bilgilerle ilgili 26, tutumlarla ilgili 60) vardır. Siz annelerin bu maddeleri cevaplandırmadaki hassasiyeti araştırmanın sonucunu etkileyecektir. Görüşmeye katılarak araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Tülay KUZLU AYYILDIZ

1.Yaşınız (Doğum Tarihiniz)

2.Eğitim Durumunuz

1. Okur yazar değil
2. Okur yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise ve dengi okul mezunu
6. Üniversite mezunu

3.Şu anda gelir getiren bir işte çalışıyor musunuz ?

- 1.Evet (Lütfen çalıştığınız işi yazınız)
2. Hayır 1.Ev hanımı
2.Emekli

4.Eşinizin yaşı (Doğum tarihi)

5.Eğitim Durumu

1. Okur yazar değil
2. Okur yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise ve dengi okul mezunu
6. Üniversite mezunu

6.Eşiniz şu anda çalışıyor mu?

1. Evet(Lütfen çalıştığı işi yazınız)
2. Hayır

7.Şuanda hayatta olan çocuklarınızın cinsiyetleri ve yaşları

	Cinsiyeti		Doğum Tarihi	Öğrenim Durumu
	Erkek	Kız		
1. Çocuk				
2. Çocuk				
3. Çocuk				
4. Çocuk				
5. Çocuk				
6. Çocuk				
7. Çocuk				

8.Aileniz kimlerden oluşuyor ?

1. Anne-baba-çocuklar
2. Anne-baba-çocuklar-aile büyükleri
3. Anne yada baba ölmüş veya boşanmış-çocuklar

9.Şimdiye kadar en uzun süre yaşadığınız yerleşim yerinin adını ilgili yere yazarak belirtiniz

1. Köy
2. İlçe
3. İl merkezi

10.Size göre annenizin sizi yetiştirirken çocuk yetiştirme tarzı nasıldı?

1. Aşırı Koruyucu
2. Otoriter
3. Aşırı hoşgörülü
4. İlgisiz
5. Demokratik
6. Diğer

11. İşlerinizden arta kalan zamanda çocuğunuzla istediğiniz gibi ilgilenebiliyor musunuz ?

1. Evet
- 2.Hayır

12. Çocuğunuzla günde kaç saat ilgilenebiliyor musunuz?

13. Sizce bu zaman yeterli mi?

1. Evet
2. Hayır

14. Çocuğunuzla neden istediğiniz gibi ilgilenemiyorsunuz ?

- 1.İşlerin yoğunluğu
2. İmkanların yetersizliği
- 3.Kendimin yetersizliği (eğitim olanakları vb)
- 4.Diğer

15. Çocuğunuzu yetiştirme konusunda karşılaştığınız problemleri kime danışırsınız ?

1. Eşime
2. Aile büyüklerime
3. Komşulara
4. Konunun uzmanına
5. Diğer

16. Çocuğunuz ile ailede en çok kim ilgilenir ?

1. Anne
2. Baba
3. Aile büyükleri
4. Büyük kardeşler
5. Bakıcı
6. Diğer

17. Daha önce çocuk yetiştirme ile ilgili bilgi aldınız mı?

1. Evet
2. Hayır

18. Evetse nereden aldınız ?

1. Kitap-dergi
2. Televizyon-radyo
3. Uzman
4. Seminer-konferans
5. Komşular
6. Hepsi
7. Diğer

19. Bu bilgi sizce yeterli mi?

1. Evet
2. Hayır

20. Çocuğunuzu isteyerek mi dünyaya getirdiniz ?

1. Evet
2. Hayır

21. Çocuk sahibi olma nedeniniz nedir ?

1. Geleceğimizin garantisi
2. Çocuk sevgisi
3. İyi bir insan yetiştirme isteği
4. Aile yaşamının sürdürülmesi
5. Diğer

22. Çocuğunuzun sürekli bir sağlık sorunu var mı ?

1. Evet
2. Hayır

23. Evetse açıklayınız

24. Eşiniz size yardımcı oluyor mu ?

1. Evet
2. Hayır

25. Evetse hangi alanlarda ?

1. Ev işleri
2. Çocuk bakımı
3. Diğer

26. Çocuk yetiştirme konusunda kendinizi yeterli buluyor musunuz ?

AİLE HAYATI ve ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMU ÖLÇEĞİ

İlişikte aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadeleri okuyup, şu şekilde değerlendiriniz.

4	3	2	1
Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum

Görüşünüzü bu sayılardan birini daire içine alarak bildiriniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış yoktur. Sadece kendi görüşünüzü işaretlemeniz gerekiyor. Araştırma için bütün soruların cevaplandırılması çok önemlidir. Onun için, bazı ifadeler birbirine benzer dahi olsa, yine de cevaplandırmanızı rica ederiz.

KOD

1. Çocuk yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.	4	3	2	1
2. Anne ve babalar, çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler.Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.	4	3	2	1
3. Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.	4	3	2	1
4. Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.	4	3	2	1
5. Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir.	4	3	2	1
6. Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.	4	3	2	1
7. Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki, zamanını boşa geçirmesi affedilmez.	4	3	2	1
8. Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.	4	3	2	1
9. Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biride anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeter derecede özgür olmamasıdır.	4	3	2	1
10. Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.	4	3	2	1
11. Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.	4	3	2	1
12. Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.	4	3	2	1
13. Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlen - dirici öyküler anlatsa evdeki düzen daha düzgün, daha akıcı olur.	4	3	2	1
14. Çocuğun en gizli düşüncülerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.	4	3	2	1
15. Anne babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.	4	3	2	1
16. Bütün genç anneler, bebek bakımında beceriksiz olacaklarından korkarlar.	4	3	2	1
17. Eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırlarsa, hangi anne olursa olsun sonunda çocuklar sinirine dokunur.	4	3	2	1
18. Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, birazda kendileri çocuklarına uymalıdır.	4	3	2	1

19. Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babaların daha anlayışlı olmalarını dilerlerdi.	4	3	2	1
20. Bir çocuğa ne olursa olsun dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.	4	3	2	1
21. Çocuklar bencil olduklarında , hep bir şeyler istediklerinde , annenin tepesinin atması çok normaldir.	4	3	2	1
22. Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorlarsa, bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.	4	3	2	1
23. Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.	4	3	2	1
24. Çocuğun sıkı terbiye edersiniz sonra size teşekkür eder.	4	3	2	1
25. Küçük bir çocuk, cinsiyet konusunda sakınmalıdır.	4	3	2	1
26. Bir annenin çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır.Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.	4	3	2	1
27. Uyanık bir anne-baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.	4	3	2	1
28. Çocuklar, anne babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.	4	3	2	1
29. Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilir - se büsbütün şikayetçi olurlar.	4	3	2	1
30. Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.	4	3	2	1
31. Genç bir kadın henüz gençken yapmak istediği pek çok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.	4	3	2	1
32. Anneler çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.	4	3	2	1
33. Babalar daha az bencil olsalar kendilerine düşen gövi yaparlardı.	4	3	2	1
34. İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.	4	3	2	1
35. Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.	4	3	2	1
36. Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.	4	3	2	1
37. Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne babaya uymalarını istemek doğru değildir.	4	3	2	1

38. Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.	4	3	2	1
39. Bir çocuğa başı derde girdiğinde dövüşmek yerine büyüklere baş vurması öğretilmelidir.	4	3	2	1
40. Anne baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler.	4	3	2	1
41. Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biride, kişinin kendi evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.	4	3	2	1
42. Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.	4	3	2	1
43. Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmemeleri gerekir.	4	3	2	1
44. Çocukların sorunlarına eğilirsenez sizi oyalamak için bir çok masal uydururlar.	4	3	2	1
45. Eğer anne babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.	4	3	2	1
46. Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmadırlar.	4	3	2	1
47. Bir çocuk eninde sonunda anne-babasınkinden daha üstün bir akıla sahip olamayacağını öğrenir.	4	3	2	1
48. Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştirmiyorsa belki de bu, babanın evde kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.	4	3	2	1
49. Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan kötü bir şey olamaz.	4	3	2	1
50. Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörülle karşılanamaz.	4	3	2	1
51. Anne babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmemeleri gerektiğini öğretmelidirler.	4	3	2	1
52. Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.	4	3	2	1
53. Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.	4	3	2	1
54. Kendi haklarına sahip olabilmesi için , bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.	4	3	2	1
55. Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek , bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusunu verir.	4	3	2	1

56. Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.	4	3	2	1
57. Anne babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdıkları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdır.	4	3	2	1
58. Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.	4	3	2	1
59. Çocukların toplantılarıyla , kız-erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.	4	3	2	1
60. Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.	4	3	2	1

ÖZGEÇMİŞ

Tülay (Kuzlu) Ayyıldız 1975’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Bartın’da tamamladı. 1994 yılında Zonguldak Sağlık Meslek Lisesi’nden, 1996 yılında da Hacettepe Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Hemşirelik Önlisans Bölümü’nden mezun oldu. Öğrenimi sırasında Dr. Zekai Tahir Burak Kadın Hastanesi Yenidoğan yoğun bakım servisinde (1994-1997) çalıştı. 2001 yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Lisans Bölümünden mezun oldu. 1997-2001 yılları arasında Zonguldak Devlet Hastanesi’nde çalıştı. 2003’de Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans eğitime başladı. 2001 Aralık ayından itibaren Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu’nda Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktadır.

